

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historiae Societatis Iesv Pars ...

Pars Qvarta Sive Everhardvs

Orlandini, Nicola

Antverpiae, 1661

Liber Quintus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14186

HISTORIÆ SOCIETATIS IESV PARTIS QVARTÆ

A.D. 1577.

Liber Quintus.

Soc. 38.

1
Euerardus Re-
gulus peculia-
rium munerum
condit.

2
Nicolaum Lanoium Austrie,
Iacobum Auellanedam in
Castellam misit Visitatores.

3
Tum Antonium Ioannem
Toletanæ, Bartholomæum Aluarium Arago-
niæ, Garziam Alarconium
Boeticæ, Michaelen Solam
Lusitanæ.

4
Tum Possuini-
um in Suecâ.

5
Iulius Fatius
in Secretarium
accesit.

6
Io. Baptista
Carminata
Prouincialis Si-
cilie sufficitur.

7
Io. Petri Maf-
fæi consilia E-
uerardus non
probat, nisi Se-
cretatio vitur.

8
Religiosa castra
Aulæ ritu non
custodienda.

9
Possuinus iu-
uandis proxi-
mis occupatus
muneri Secreta-
rii non rel-
ponder.

10
Multos Iudæos
conuertit.

NONO millesimo quingentesimo septuagesimo septimo in-
tentus in vnam totius Societatis administrationem, perfe-
ctionemque Euerardus, dum Romæ monita, legesque pec-
uliarium munerum cum Assistentibus condidit, & perfecit;
Nicolaum Lanoium in Austriam, Iacobum Auellanedam in
Castellam misit Visitatores. Optarat ipse coram Hispania
prouincijs visere: sed partim valetudine, partim dissuasû As-
sistentium prohibitus, ne dum parti consulit, summæ incom-

modaret, extremum sub annum prouinciam Toletanam Antonio Iuanni, Ara-
goniensem Bartholomæo Aluario, Boeticam Garxiæ Alarconio, Lusitaniam Mi-
chaeli Solæ spectandas attribuit. Misso, vt mox referam, in Suetiam Possuino;
eius loco in Secretarium summa voluntate accerserat Laurentium Magium: sed
re ad Principum aures perlata; Maria Augusta, & ceteris ex Aula reclamanti-
bus, accersitus è Sicilia est Iulius Fatius, Ioanne Baptista Carminata prouincie
Vicario imposito. Interim etiam Ioannis Petri Maffæi cœpit opera vti: qui, vt
profanz literaturæ multum habebat, persuadere conabatur Euerardo, candi-
dissimæ solertiæ viro, vt secularium quoque Principatum rationem cognosce-
ret. Quippe Generali Societatis Præposito, cui cum quouis Christianorum Prin-
cipum agendum foret, eam notitiam necessariam: non vt eâ in Sociorum admi-
nistracione abuteretur: neque enim tectis simulatione consilij, sed Euangeli-
ca veritate, ac prudentia Cœtuum virtuti dedicatorum constat administratio.
Nec quicquam absurdius est, quàm scholam simplicitatis, caliditatis magiste-
rio temperare. Sed vt artem ab alijs vsurpatam, intentatamque facilius intelli-
geret: & simili clypeo tutius similia tela repelleret. Verùm alienam ab religiosa
ratione, & simplicitate curam Euerardus respuit: nam & virtus suo ipsa præsidio
tuta satis est: vtque non more castrorum dicata Numini templa; sic neque sa-
crata Deo claustra aulæ ritu custodienda sunt. Opportunè cecidit Possuini ab
Vrbe missio. Nam cum se in proximorum adiumentum effunderet; locum Se-
cretarij non implebat, cum querimonia, nec sine incommodo Prouinciarum,
Tamen è laboribus proximorum causa susceptis fructus haud pœnitendos lege-
bat. Cum ad Iudæos diceret, iuuit multorum conversionem: & magna pars
apud Pontificem Gregorium fuit, Neophytorum domus olim Sancti Ignatij ope-
ra cœptæ, sed iacentis, erigendæ, ac vesticulis adornandæ: vbi è recens bap-
tizatis per ætatem, atque ingenium apti bonis literis informarentur, & mori-
bus, ad suorum deinceps gentilium salutem curandam. Multa ab ceteris Socijs
tota in Vrbe ad pietatis publicè, & priuatim incrementum ingeniosè, & strenuè
procurata. In publicis Custodijs, præter libros pios, quos in medium catenula
suspensos supra memorauimus, etiam sacræ imagines affixæ, impetrato Pontificis be-
neficio, vt ad eas orantes Indulgentias consequerentur, perinde ac si ipsas Urbis
Basilicas, & Stationum Ecclesias adirent. Data est insuper opera, vt adicula
sacra ibidem extrueretur, quò ad diuinum Missæ sacrificium vinciti conuenirent.
destinato in eam rem Sacerdote, & additis præterea, vr bani Gubernatoris aucto-
ritate,

ritate, legibus ad ludos amolios, & alia peccatorum irritamenta, quæ maximè Patris Ioannis Tollerij sagax, & laboriosa caritas excogitauit, fecitque. Nouo quoque animarum ardore per fora, & compita ad rusticam turbam, & urbanam plebem habitam magno vsu conciones, Iulio Mancinello è domo Professa, & Petro Braccino è Romano Collegio sancti operis ducibus, quos bonus ceterorum manipulus sequebatur. Festo die octona, denaque paria per frequentissima loca spargebantur, ad gloriosas prædas: ne ipso quidem Adriane molis ponte publici supplicij loco prætermisso. Inmissi turbæ quoad perageretur supplicium expectabant, tum repente in celsiorem locum vnus fratrum proliens, signo Crucifixi prolato, ad concussam exempli spectaculo multitudinem de sine hominis, de flagitiosæ vitæ damnis, de cruciatibus sempiternis, de penitentia fructu, aliisque id generis, clamore, & impetu magno idonea temporis intonabat. Dignissima erat pijs oculis species, cum sacri piscatores sine dicendi facto, cum sua quisque sat grauis sagena reuertebantur ad templum Collegij, vbi Sacerdotes ferè decem expiandos opperiebantur. Hic admiranda diuinæ prouidentia, bonitatisque consilia in trahendis variis per artes ad salutis viam mortalibus contemplari licebat. Euēnit aliquando, vt inter ceteram turbam puer annorum circiter quindecim, habitu penè mendici ad Sacerdotem accederet consentientium more: qui cum interrogatus quampridem esset confessus; negassetque id vnquam se antè fecisse; paulatim eò ventum est, vt fateretur se Turcam esse, Romam ab hero profugum, nescio quo rumore libertatis adito Capitolio consequenda, profectum. Nunc autem Concionatorem cum turba ex foro secutum: quodque videret ceteros ad Sacerdotum pedes accedere, id sibi quoque faciendum putasse. Tum Pater, velitesceri Christianus interrogat: ac volentem inter catechumenos recipiendum curat: magno beneficio, dum quarit incertam corporis, certa animi libertate inuenta. In suo quin etiam regno bellum Diabolo illatum est. Publica aleatorum loca, & lupanaria adita feliciter: non prohibitis modò permultis criminibus; sed aliquot etiam conuenticulis lusorij, dissolutis, & multis tum ab infami quæstu muliereulis, tum scortatoribus ab letifero cæno abstractis. Accessit ad operam Professorum Patrum latius propagandam noui templi, quod magnifico sumptu Alexander Cardinalis Farnesius extruebat, absoluta pars, & sacris destinata muneribus. Proxima ante sacrum Aduentum Dominica, octauo Kalendas Decembris, cum plenam Pontifex indulgentiam aduentibus concessisset, vno & viginti Cardinalibus spectantibus, Præsulum, atque insignium personarum ingenti numero, populi verò amplissimo, primum sacrum magna cerimoniam, ac pontificio musicorum choro intercinente, Paulus Odescalcus Episcopus fecit. In Seminario dirum, & miserandum facinus edidit è Conuictorum numero adolescens. Ad pœnam pueriles ob noxas de more luendam seuocatus, vitæque manu calamarijs cultris furtim armata in famulum à quo comprehendebatur, irruit: cui cum Pater Stephanus Ferrarius Genuensis succurreret, conuerso in ipsum impetu, duobus ictibus bono Patri leuum humerum, ac latus perfodit: vnde quarto & trigesimo die post cruciatus dimissos expirauit: nobiliore fortasse corona Romæ donatus, quàm in noua Hispania, quod vt mitteretur per id tempus multum contenderat, consequi potuisset. Socijs egregia semper præbuit sanctitatis exempla, sanus, ægerque: quartum iam annum in Seminario Ministri obibat munus, non modò sine querela, verum etiam summa virtutis laude, & paternæ caritatis admiratione: vt ob mitem quandam, ac dulci lenitate conditam seueritatem carus omnibus, æquè ad virtutem probos accenderet, ac solutiores à vitij deterreret. Sacrilegus adolescens, cui statim Pater benignissimè omnem iniuriam condonauit, eadem nocte domum suam benè comitatus dimissus est. Vnius loco, quem cæcus adolescentis furor eripuit, multos Societati reddidit Seminarium alumnos egregios. Enituit in primis Innocentij Fontanæ pietas, & constantia. Huic genitor vnicam familiæ nobilis stirpem, quod certius in spem posteritatis educeret, etiam num sexennem, sponsalibus illigauit, sponsam domum adductam: quæ item parentibus illigatus.

11
Neophytorum
domum pro-
mouit.

12
Missiones per
Vrbē instituit.

13
Carcere detenti
adiuti.

14
Tū indulgentijs.

15
Tum Sacello,
vbi Missam au-
diunt.

16
P. Io. Tollerij
opera.

17
Iulius Mancinellus, & Petrus Braccinus concionantur per plateas.

18
Et ad pontem S. Angeli peractis supplicijs.

19
Ereclus eiusmodi concionum.

20
Mahumethani mirabilis conuictio.

21
Publica aleatorum loca, ac lupanaria non sine fructu lustrata.

22
Primum solenne sacrum in Templo Farnesiano à Paulo Odescalco Episcopo factum.

23
Cardinalium, ac Præsulum concursus.

24
Seminarij Romani conuictor in P. Stephanum Ferrarium irruit.

25
Innocentij Fontanæ vocatio.

26
Sexennis sponsalibus fuerat illigatus.

duarum

- 27 In Seminarium
mittitur.
- 28 S. Spiritu infpi-
rante Religio-
nem vouet.
- 29 pp. illum in
Societatem ad-
mittere motan-
tur.
- 30 Io. Baptista Car-
radinus Semi-
narij Coniuncto-
piè moritur.
- 31 Adit illi Dæ-
mon, & fuga-
tur.
- 32 Apparet Beata
Virgo.
- 33 Hæc denunciat
Innocentio in
Societatem in-
gressum.
- 34 Euerardus In-
nocentium ab
Assistentibus re-
pulsam recipit.
- 35 Admittitur die
S. Catharinæ
Senensis sacro.
- 36 A Patro au-
doritatis Ponti-
ficis expetundi
causa è tyroci-
nio domum re-
uocatur.
- 37 Variè eum ten-
tantes eludit.
- 38 Seria, veraque
responsa.
- duarum familiarum reliqua germina, non occasu modò suas vendicarent origi-
nes; sed ab re quoque domestica confirmarent. Sed nulli aduersùs diuini spiri-
tus vim fastidienaces nexis. Innocentius iam adultior ad Romanum Seminarium
missus, vix anno illic exacto, feliciorum nuptiarum, & beatorisque hereditatis
amore tactus est. Et quia Confessarius cunctabatur permittere vt se, quod
anebat, ineunda religionis voto obstringeret; inter psalmodiam sextæ ferie
maioris hebdomadæ, versiculum, Vouete, & reddito audiens, vehementi inci-
tatus spiritu, eodem loco in genua procidit, castitatemque perpetuam vouit, &
Societatem se ingressurum. Tertio inde anno votum festinans exoluere, quò
facilius aditum sibi ad tyrocinium aperiret; operam dedit, vt à propinquis ab
Seminario educeretur. Nihilò tamen minus propè communi Patrum consensu
reiectus est. Qui ed circumspicius omnes sermonum causas vitabant, quòd
nondum planè ex recepto Ioanne Baptista Cauanago motus resederant: & In-
nocentij patris Ferrariensis Ducis Orator ad Pontificem Romæ degebat. Vni-
ca itaque restabat constanti petitori consolatio, accepta moribundi amici vox, in-
star diuinæ sponsonis. Nam paulò ante Ioannes Baptista Carandinus ex Coni-
ctorum numero ad ædes Cardinalis Alexandrini ager delatus, tam religiose
obierat; vt stuporem Cardinali, aulicisque cunctis afforret. Inter cetera, quæ
admiranda sub eius obitum euenerit; eo ipso quo excessit die, cum Pater Petrus
Marellus Seminarij Confessarius, vnâque Innocentius interessent; apparuit
moribundo Dæmon: quo aqua lustrali abacto, repente Ioannes Baptista insoli-
tam in latitiam os explicauit: ac Fratre, quid illud esset, inrerrogante, Sanctissima,
inquit, Virgo hic adest præsens. Innocentius ad eam vocem & ipse lætitia, ac
veneratione plenus, nihil disertè explicans, sed in Societate per illam impetran-
da fixam habens curam: Quando, inquit, adest Mater Sanctissima, bonam mihi,
& adintricem præcare. Et Ioannes Baptista; Clementissima, inquit, Mater hoc
ait, te id quod optas assecuturum. Hæc igitur Innocentium sponso sustentabat:
quoque die receptus est, cum ad Euerardum pergens in Sancti Andree forte
versantem, salutasset Despatæ effigiem ad Quirinalis montis radices; causam ei
suam raptim commendans, etiam Ioannem Baptistam, tanquam sponsorem, ac
vadem appellauit: nec sanè incassum. Euerardus, quanquam ab Assistentibus
repulsam, & cunctas difficultates cognorat; tamen collecto animo, & inuocato
caelesti lumine, respondit; videri planè à Diuino spiritu eum adolecentem ad
religiosam delectum vitam: nec sibi contra nitendum. Ita die Sanctæ Catharinæ
Senensis sacro, quam præcipuo Innocentius colebat studio, cum literas parentis
proferret, quibus ad propinquum scribens, significabat, si filius suus ad religio-
sam vitam vocaretur, ei se nequaquam obiecturum moram; tyrocinium adire
permittitur. Vociferari continuo patruus, & cuncta miscere, Conuenitur Pon-
tifex, offertur licentia constantiæ adolescentis aliquot dies periclitandæ. Minas,
blanditias, preces, disputationes, diabolica etiam irritamenta, quibus vexatus
est, parco referro. Certè, si vnquam diuinæ gratiæ vis in eo corroborando ado-
lescentulo mirifice splenduit: non enim solum tanquam scopulo firmior ad vi-
darum, ventorumque persticit impetum semper inmotus; sed ipsos aduersarios
disputando elingues reddidit, & pudore suffudit. Cum assidue obtunderetur à
patruo, vt diceret quis è Patrum numero Societatem persuasisset; tandem veluti
defatigatus, ac victus indicaturum sese respondit: & patruus alacriter animum
facturus: Age, inquit, ego rem fidei regam silentio. Non ita erit subiecit In-
nocentius: quin palàm fieri volo quamplurimis. Eo lætior patruus, tanquam
in propinquo iam esset victoria, domesticorum multos confestim aduocat. Tum
pacatè Innocentius: Quando, inquit, tantum cupitis audire, quis Patrum ineun-
dæ mihi Societatis mentem iniecerit; decreui palàm effari. Ille mihi auctor huius
consilij fuit Pater, ad quem omnes quotidie supplices conuertimur, cum dici-
mus: Pater noster, qui es in Calis. Quòd serinum, verumque dictum, quam ho-
minum expectationem elusit; tam animos pupugit, indignantes, se benè barba-
tos adolescentulo annorum septemdecim ludibrio esse. Alio die dum delicatum

ei indusium offerretur; à domesticis interrogatus (quod in omni occasione ad deterrendum faciebant) tale ne inter suos Iesuitas habiturus esset; exemplò respondit: certè quodcumque haberem delicatius indutus essem, quàm Christus Dominus, qui nudus pependit è Cruce. Superuénit Mutina alius patruus, qui cùm commemoraret quantum puerili eius consilio cognito hausisset dolorem, adderetque pericula grauiora, quæ adierat in itinere, præsertim præceps collapsus, dum currente festinat equo; excepit Innocentius: Quid hoc est, nisi Dei vocatio, ei similis, quâ Diuum Paulum vocauit? Quod si vocem, Quid me persequeris? non percepisti: certè rem percepisti. Oblatâ sibi epistolâ, quam accipere à parente missam: Ad Rectorem, inquit, Nouitiorum Sancti Andreæ deferte: nam mihi iam semel eam domum ingresso, nefas est, moderatore inscio, siue dare literas, siue accipere: ac patruo ubi religiosæ vestes essent quærentem, tritum illud respondit: Monachus non existit ex habitu. Vir honestus, & grauius acre certamen in hunc modum intendit. Narrauit paulò antè se in Eremitam incidisse vestitum asperrimè, interrogatumque quis esset; respondit aliquot annos vitam sibi in Societate IESV actam: sed tandem nimia festum duritie, coactum mutare consilium, ac secedere in Eremitum: rursusque interrogatum, quæ fuisset ratio tanta loci, vestium, ac victus asperitate mutare vitam Societatis hac in re admodum temperatam; respondisse: quamuis prima specie Societatis vita mediocris videretur; tamen inter asperrimas numerari debere. Eas obedientiæ angustias esse, tot legum tricâs, adèd perpetuos labores mentis. Huius rei commemoratio, seu vera, seu conficta ad tempus fuit, nonnihil primò deterruit Innocentium: sed sublata statim ad Deum mente, & fiducia corroboratus cælesti, respondit: credere se, Deum voluisse in Eremita illo occulta sapientiæ suæ iudicia demonstrare: ac secum sperare ea usum misericordiâ, qua vteretur cum tam multis, qui adèd iucundè, pièque perseuerarent. Hac sapientiâ, constantiâque tyrunculus Christi omnes refellebat impetus veteranorum sæculi; cùm illis, ad suprema tentanda, de nocte in rhedam impositum procul abripere molientibus, Cardinalis Vastauillani, ad quem rei Innocentius indicium misit, restitutus est iussu. Ergo victor ad sancta reuersus castra militiaque tam illustribus exordijs adnexa compare, anno millesimo quingentesimo nonagesimo primo in Romano Collegio pridie Idus Aprilis die Veneris sancto, quo religionem puer vouerat, ad Cali triumphos excessit. Marius Fabritius in Romana provincia per id tempus quocumque pergeret incensâ oratione cuncta diuini spiritus igne inflammabat. Tota ætate, sacrique Aduentus tempore, Perusia in Sancti Laurentij templo Vrbs principe, tanta approbatione, frequentiâque ac morum commutatione auditus est; quantam antea nunquam meminerant in ea Ciuitate contigisse. Ut bellicosâ in gente, ad tollendas inimicitias in primis valuit eius auctoritas. Idem cùm ad pudicitiam quasdam famosarum reuocasset, auctor fuit cœnobij eius, quod dein perfectum est, condendi: quo tanquam ex naufragio in portum perditarum id genus, si quæ emergerent, receptum haberent. Multum quoque Pisauri Petrus Blanca quadagesimalibus profecit concionibus. Cui cùm abeunti, quòd recusabat stipendium, Dux affabrè elaboratam cœrei Agni thecam, eiusque Coniux Crucifixi effigiem offerret, atque Episcopus adegisset accipere; Euerardus omnino restitui iussit: quæ Episcopus cum bona gratia recepta vni Sodalitati Pisauriensium addixit. Ex Lauretano Collegio salutare excursionem in agrum Firmanum, ac pleraque Samnitum loca susceptæ: in quibus Ioannis Ferdinandi, eius, qui Romæ theologiam docuerat, atque Horatij Chrysofomi probata industria. Et sanè ardebat quadam vehementi lucrandi Deo animas sicut Ioannes Ferdinandus, parique, quod necesse est ad perfectum, ardore sese, & mundi fastum Dei causa proculcabat. Adèd ut nimio abripi interdum æstu videretur minus euangelicæ sapientiæ intelligentibus. Nam cum aliquando leuitatem vnius fratrum reprehendisset in Lauretano Collegio: isque seueritatem, tanquam nimiam, & alienam ab Societatis spiritu incusaret; profliens repente Ferdinandus, nudo capite, multis spectantibus, volutari hu-

39

Literas ad se missas legere recusat & ad Superiorem referri iubet.

40

Acriter iterum tentatur.

41

Nonnihil commouetur.

42

Perstat tantum in lententia.

43

Victor tyrocinio refectur.

44

Moritur in Collegio Romano eo die, quo puer vouerat religionem.

45

Marius Fabritius concionator ardens, ac fructuosus.

46

Perusia inimicitias tollit.

47

Pœnitentium meretricum cœnobium excitari curat.

48

Petrus Blanca in concionibus Pisauri gratissimus.

49

Euerardus in donatum illum abire iubet.

50

Io. Ferdinandus, & Horatius Chrysofomus fructuosè per agrum Firmanum, & Samnites laborant.

51

Io. Ferdinandi feruor, & humilitatis spiritus.

52
Missiones circa
Neapolim, eius-
que Diocesim.

53
Claudius Aqua-
uina Prouin-
ciam inuisti.

54
Bernardinus
Realinus Col-
legij Aletini
Rector.

55
Catanzarij Col-
legij reditus in-
uidiam couulsit.

56
Aquinata in
Cuium Conci-
lio pro Societa-
te perorat.

57
I. Petri Pitta-
rellæ mors, &
funus honorifi-
cissimus.

58
Exiguas dotes
bonitate, & ca-
ritate compen-
savit.

59
Angeli Sibillæ
Messanæ mors.

60
Collegij fores
Paradisij portam
appellabat.

mi capit, seque contemptum, ac despicatum reddere: identidem ingeminans: hic est Spiritus Societatis IESV. Idem, sub autumnum, cum Patre Antonio Salazario, in Petri Trigosi locum missus in Belgium; Austriaco Principi, atque exercitui Catholicorum (vt infra referam) salutarem nauauit operam. Circa Neapolim, Archiepiscopi Cardinalis rogatu, terna dimissa sunt paria Sacerdotum instituendæ plebi, & expiandæ: quod ex voto perfectum, totâ Diocesi tres distributâ in partes. Claudius Prouincialis, domesticis rebus Neapoli compositis, Prouinciam uisit: quæ, præter Nolam, duo tum habebat domicilia, Aletij, & Catanzarij. Aletij Bernardino Realino Præside pauci uersabantur è Societate, sed mirè Ciuibus accepti. Iam nouum templum prope fastigium uenerat: in quo sexto Kalendas Nouembris diuina fieri cœpta. Nullos dum certos hic reditus habebat Societas, quòd inuidia domum Professorum Ciuitas postularat, tametsi iam Collegium mallet. Catanzarij Collegium erat gratum vulgo, & fructuosum, nisi quod attributum illi à Ciuitate olim uetigal, constabat inuidiam (Mastridatiam uocant) quasi Magisterium actorum, tabellionum publicum munus: ex cuius uenditi precio alebantur. Inde fiebat, vt dum scribæ suas literas magnò uendunt, palàmque iactant se officium magno emisse, & pretium persoluendum Iesuitis; auctoritas Sociorum ad uulgus uilesceret. Ergo Claudius, impetrato publico Ciuitatis Concilio, hunc in modum disseruit. Societatem quam ob rem Catanzarum uenisset, vt re quacunque posset, utilitatibus publicis inferuaret: id ad hanc usque diem enixè semper egisse: tantòque enixius acturam in posterum; quantò diutius, & alacrius Ciuium erga se caritatem, ac beniuolentiam experiatur. Ipsos quoque Ciues potuisse tam longo tempore periculum facere, essetne Collegium è Republica. Quòd si qua re non satisfaceret, curaturum se apud Generalem, vt uia iniretur, qua uel satisfaceret, uel si mallet, onere illo liberarentur. Ceterùm si Societatem uellent, nihil se petere, præter necessaria naturæ. Victum, & uestitum habentibus, nihil uultrâ religiosis uiris opus esse. In assignato reditu deprehensa grauiâ incommoda, quæ non religiosam modò perturbarent quietem; uerùm & gratiam eleuarent, magno cum pietatis publicæ detrimento. Viderent pro sua caritate, atque prudentia quid Ciuitati, gloriæque diuinæ maximè aptum conferent. His dictis abiit è Concilio. Illi communi consensu, eâque alacritate, vt dicerent, se uel filios, si opus foret, in alimenta Collegij uendituros: quatuor è suo delectis corpore, remedij curam delegant. Ita omnia cum pace, summotis offensionum causis; constabillita. Ex hoc Collegio ad Patriam caelestem migravit Ioannes Petrus Pietarella senior quinto Nonas Martias: qui cum iam Sacerdos, cogniteque uulgò uirtutis ad Societatem sub eius Collegij initia accessisset; deinceps ibidem perstiterat, plerorumque Ciuium animas regens. Itaque incredibilis fuit concursus ad exequias, quas peregit cum Clero Episcopus, qui aliquandiu item Patri ad sacrum tribunal conscientiam aperuerat: postque exequias absolutas, ad eò uenerandum corpus conferta multitudo obsedit; vt ne Episcopo quidem, quamuis contententi, ad osculandas ei manus patuerit accessus: neque potuerit, nisi multa nocte, post eiectum prope vi populum, ac Templi fores oclusas, sepulchro condi.

Alterum & quinquagesimum agebat ætatis annum, quartumdecimum Societatis, paucarum literarum, nec admodum excellentis prudentiæ: at bonitatis rara, & caritatis: quibus rebus uniuersam Ciuitatem mirandum in modum iuuabat. Ad eò ad res magnas in pietatis tractatione gerendas ualentiora diuina sunt, quàm humana præsidia. Id Messanæ quoque perspectum est in Angelo Sibilla item seniore (nam & Ioannes Petrus Pittarella, & Angelus Sibilla iuniores supererant) Is, de quo loquor, Angelus Sibilla oriundus ex Oppido Monteforti in Sicilia, exiguæ eruditionis homo, neque eloquentiæ, neque oris dignitate, neque ulla dote humana ad captandos animos instructus, sed tantum bona simplicitate, cupidâque parendi, ac Deo seruiendi uoluntate abundans. In Societatem anno redempti Orbis millesimo quingentesimo quinquagesimo septimo, suo autem uigesimoquinto adscriptus est. Ferunt cum primùm ad Collegij fores uenisset,

nisset, validis pulsantem ictibus dixisse: Hæc mihi Paradisi porta. Subinde excolendæ Domini Vineæ addictus totus in opere, quietis osor, mirum quanta in animis, quos tractabat, virtutum alebat decora. Vltro se lanitori, Aedituque offerebat, querens laborum materiam: & ut ipse loquebatur, num quæ adesset ouicula, quæ posset inuari. Supremo autem anno, cum ex annis Romanæ Professorum domus literis audisset, quosdam Romæ Patres totos dies ad Pœnitentiæ sellam assiduos præstolari; ut non solum vltro accedentibus in promptu esset beneficium; sed & quempiam fortè ex alia omnia cogitantibus opportunitas inuitaret; ex Patre Fatio impetrauerat, ut item sibi liceret totum diem agitare in templo. Quod dum quàm studiosè concupierat, tam constanter exequitur; ipsis Iunij Kalendis accessit ad eius sellam vetula mulier, de quæ peccatis per ocium confessâ, in digressu significat se pestilentiam ictam; nondum enim id malum in Sicilia planè conciderat. Nihil Pater inde commotus est. Sed protinus sensit iam se latifero afflatum halitu. Quare vltro se ab commercio fratrum abiungit, versâ ad exitum præparandum cura: biduoque post, cum dolore totius Ciuitatis, excessit. Cuius postea semper, tanquam viri sancti, memoria viguit. Aequum est Mariæ Principis Parmensis extare in hac Historia monumentum. Hæc enim ingens virtute, & sanguine Heroïna, Emmanuelis Lusitani Regis ex filio Odoardo neptis, non solum Ducem Raynuccium, atque Odoardum Cardinalem tam insignes Societatis Patronos genuit, præcipuoque semper studio totum complexa est ipsa hunc Ordinem; sed ex eodem conscientia suæ magistros habuit: qui non nihil contulere ad eam celebrem, quæ adhuc viuuit, & nullo suo abolebitur sanctitatis eius famam. Longo semestris morbi cruciatu exercita, septimo Idus Iulias ad beatum, æternumque Principatum Cæli migravit. Exat breuiarium excellentium eius virtutum à Patre Sebastiano Morale, quo vsa confessorio erat, collectum. Eas licet æstimare ex vitæ ratione, quam sibi ipsam præscripsisse, & in libellum sua manu retulisse refert. Cuius libelli prima capita erant hæc. Ante omnia semper animo versâ illa Christi Domini verba; Quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiat? Deinde & vocem Sapientis, Memorare nouissima tuâ, & in æternum non peccabis. Ad hæc, persuadeas tibi, quod res est, honestissimum omnium, quæ habeas decorum, ac titulorum esse, quod christiana suscipia. Multaque huius generis digna sanè cogniti, & Principibus viris imitanda subiunxerat: eoque clauserat, Ut nequaquam se in negotia vnquam Religiosorum hominum immisceret: ne aliqua ex parte eorum obedientiæ impediret fructum: quod in omni vita præstitit diligenter, magno documento solidæ suæ virtutis. Nihil enim æquè proum est, quàm feminas nobiles cuiusdam delicatæ pietatis studio, vel in deligendis sibi ad voluntatem Confessarijs, vel in alijs religiosis officijs id attentare, vnde obedientiæ perfectio, & bonum commune labefactetur. Brixia, cum Ciuitatem immaniter inuassisset pestilentia, septem è Societate extinxit. In his Franciscum Stephanum multarum virtutum, qui se expiandis morbidorum animis vltro deuonerat anno millesimo quingentesimo quinquagesimo secundo, ætatis decimosextimo, Valentia in Societatem, Benedicti Peteriæ potissimum exemplo, ingressus: cumque eo non multò post in Siciliam missus, humaniores literas in Mamertino Collegio, & Rhetoricam professus, iam Brixia questiones conscientia explicabat magno nomine, & publico vsu, quo acerbior cunctis accidit eius occasus. Contactus est pestifero vlcere Pater quoque Antonius Marta in caritatis aduersus morbos munere Patris Francisci collega: sed nondum ad curriculum sui metas peruenerat. Suas & Breranum Collegium Mediolani clades accepit, inter ceteros Philippo Contareno orbatum. Hic clarissimo è genere, honoribusque in Republica Venera omnium opinione destitutus amplissimis, & iam ex parte potius; quarto ab hinc anno trigesimum primum vitæ percurrens, flore iuuentæ, ac seculi blandimentorum Cruci Domini posthabito, ad Societatem transgressus, vitam instituerat planè priori contrariam. Quò honoribus in seculo, & famulis magis abundar; hoc se postea gaudebat.

61

Laborum studio.

62

Corripitur peste audiendo confessionem infectæ vetulæ.

63

Mariæ Principis Parmensis mors, & laudes.

64

Sebastianus Morales, eiusdem virtutes compilauit.

65

Vitæ ratio, & salutaria monita ab eadem suscipia.

66

Specie pietatis Principes feminæ religiose obedientie negotium sæpe iactant.

67

Brixia Septem è Societate peste sublati.

68

P. Francisci Stephani obitus, & laudes.

69

P. Antonius Marta peste creptus.

70

Mediolani in Brerano Collegio. Philippus Contareno virtutibus pietatis moritur.

- 71 Eius abiectio. debat contemni magis, & subijci, & fratrum vel minimis inferre. Scripsit ad fororem nunquam tibi ita iucundè fuisse pretiosa vlla in veste, vt gaudebat for- dida tunica, qua Coquo inserviens utebatur. In alijs præstantibus eius viri vir- tutibus ea quoque numerabatur, quòd nulla de re vniquam in consuetis animi remissionibus, nisi de diuinis habebat sermones. Genuensè Collegium Paulum Doriam patronum optimè meritum, & virum multis nominibus clarissimum amisit Kalendis Maij: qui, cum multa Collegio testamento legasset; Euerardus, ne filios offenderet, legato remisit, Taurini die Sancto Gregorio Pontifici sa- cro, Emmanuele Duce auspicante, fundamenta posita noui Templi. Veronæ nouum Collegium à quatuor Sacerdotibus, duobus Laicis inchoatum, maximo Cimiratis fructu, gaudioque Augustini Valerij Episcopi, partim ipso, partim Vberto Sacrososo vitæ subsidia suppeditantibus. Ceterum pestilentiaë flammâ Mediolani, Venetijs, alibi que per Italiam magna ex parte restinctâ; pristina & pietatis, & doctrinæ munera sensim reuocabantur. Quo tempore in Polonia Regno Catholica religio, vnâque Societas, Stephano Bathorio Rege in primis adnitente, quanquam non sine aduerso impiorum restatu prouehabatur; suum Rex aduersus Societatem animum satis aliunde notum, datis quoque ad eam literis restatum voluit: quas ego gratæ memoriæ duxi hosce in annales ad litem illigare.
- 72 De rebus diuinis frequentia colloquia.
- 73 P. Euerardus Legato Collegio Genuensè relicto remisit.
- 74 Taurinor nouum Templum fundatur.
- 75 Veronensè Collegij initia.
- 76 Poloniae res.
- 77 Stephani Regis de Societate honorificæ literæ.

Stephanus Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masouiae, Samogitiaeque, &c. necnon Princeps Translyvaniae.

Venerabiles, deuoti, nobis dilecti. Significatio præclaræ voluntatis vestrae erga nos, quam partim ex literis vestris, partim ex proluxa Ioannis Zamouisci Secretarij nostri relatione cognouimus, gratulatio item, & preces pro vniuerso successu rerum nostrarum fuere nobis, & sunt gratissimæ. Talibus enim præsidijs potius, quæ ex diuini auxilij fonte promanant, res nostras communiri, quàm vllis humanis viribus, quæ fluxæ, & caducæ sunt, optamus: quæ ad hoc usque tempus, Dei beneuolentiâ; non mediocri rerum nostrarum profectu, magno nobis adiumento fuisse; est quod Dei clementiam laudemus, illique gratias agamus. Quòd verò Ecclesiæ Dei, atque vniuersæ Reipublicæ christianæ tantam nobis diligenter commendatis; id, quemadmodum à pio, laudabilique vestro affectu proficiscitur; ita nobis præcipue curæ semper fuit, ac longè maiori in posterum futurum erit. Nam nobis quidem, & existimationi nostræ, vltra etiam merita nostra iam olim diuino munere satisfactum est. Nunc eò labor omnis conferendus erit, quòd ornamenta hæc, quæ liberalissimâ manu in nos Maiestas diuina contulit, ad eum fontem, cui in primis debentur, relabantur, diuini scilicet nominis laudem, & propagationem, & Reipublicæ christianæ incrementa. Ad quam rem meliùs ex animi sententia conficiendam, cum vester Ordo vel in primis nobis apprime sit necessarius; meritò nobis & est, & erit semper gratissimus: quod tum re potius, quàm verbis declarabimus, vbi primum Regni huius nostri negotia composuerimus, ac ad optatam quietem omnia perduxerimus: quod vt quamprimùm fiat pijs precibus vestris effici debet: quibus nos etiam atque etiam diligenter commendamus. Benè valere deuotiones vestras cupimus. Ex Castris ad Gedanum die vigesimaquarta Mensis Iunij, Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo septimo, Regni nostri Anno secundo. Tendens contra Hæreticos Gedanenses, ac perduelles, qui numerofo exercitu regnum infestabant; venit Rex si Gedano potiretur, catholica ibi restitutum sacra, & Societatis Collegium positurum: paucisque post diebus præclaram retulit ex hoste victoriam decimosexto Kalendas Maias. Verùm cum rebelles per Autumnum reparatis viribus, eò ferociùs, quòd Classe plus poterant, hostiliter in regia oppida grassarentur, iamque vicino lacu traiecto, ignem, ferrumque Varmia, & Branspergæ minitarentur; non expertes calamitatis fuere Socij Branspergenses. Nam cum Cives pecuniâ se, suaque redemissent; postularunt Hæretici, vt Iesuitas insuper eijcerent, aliter se cuncta promiscuè euer- furos.

78 Idem venit se Collegium fundaturum à victoriam contra Hæreticos consequatur.

79 Hæretici Iesuitas eijci instant & ad modicum tempus obtinent.

furos. Itaque Senatu, & Capitaneo rogantibus, filij pacis, ne Ciuitas, cui vel suis capitibus consultum optabant, ipsorum causa periclitaretur; vno & altero ad Collegij custodiam relicto Fratre, vicina in Oppida, & Pagos migrarunt. Nec longum exilium fuit. Quartodecimo post die, cum de pace ageretur, reuersi. Interim dum Rex coercendis Gedanensibus distinetur; trepidatum est in Lithuania, ingresso in Liuoniam finitimam ei Moschorum valido exercitu, & multis arcibus occupatis. Timebantur & Tartari. Aded Tyrannus infernus per omnia suorum administratorum genera, per Hæreticos, per Schismaticos, per prorsus à Christo alienos barbaros Regis optimi conatus ab erigenda religione conabatur euertere. Interim tamen spes blandissima affulgebat è Suecia, Ioanni tertio eius gentis Regi veritate clariùs in dies illucescente, Patris Laurentij Noruegij, post Deum, operâ. Antè narraui Ioannem haud prorsus abhorruisse ab Catholicis, cum coniugem haberet in primis catholicam Anna Regina Poloniæ sororem, & ipse vetustis Sanctis Patribus, quos studiosè peruolutabat, multum tribueret: eoque faciliùs adeuntem ad se Laurentium priore anno susceperat. Verum metu rerum nouarum, non perinde ad profitendam veritatem fortis erat, atque ad intelligendam acutus. Frater, quem habuerat in vinculis, ille quidem nuper obierat: adhuc tamen ab superstite Fratre Carolo Sudermaniæ Duce restabat metus, ac Rege Daniæ, quem fœdere, cum fratre coniunctum suspicabatur. Ergo sensim, ac pedetentim viam vetustis sacris straturus, auctor Laurentio fuit dissimulandæ in præsens religiosæ professionis, & literas ab Ministris StoKolmiensibus, & Germanis ibidem degentibus exorandi, quibus Regi ipsi commendaretur. Hoc enim pacto, & suspicionem opprimi posse, ne qua contra hospitem in vulgus iret: siquæ quid mouere vnquam aduersus Regem Ministri ea causa tentarent; suamet commendatione eos refutatam iri. Laurentij nullo negotio literas, quales optabat, à Germanis consequutus, Ministros solers aggreditur, sermonem familiariter miscet varijs de rebus: diu se in regionibus exteris dedisse operam studijs sapientiæ: Fuisse Louanij, Duaci, Colonia: quod audisset regiæ Maiestatî in animo esse nouum instituere Collegium, venisse, vt si cui ylti foret, labores suos Regi deferret: malle enim patriæ, aut finitimis, quàm alienis, & longinquis prædesse terris: ferant ipsi auxilium, & qua apud Regem auctoritate pollent, eam benignè sibi accommodent. Ministri, homines oppidò indocti latini sermonis, promptam copiam, atque elegantiam admirati, operam omnem pollicentur, virumque Regi impensè commendant. Rex gratum sibi officium eorum demonstrans, Laurentium Theologiæ professorem cooptat, imperatque, vt scholis eius vniuersi StoKolmienses Ministri, erant autem ferme triginta, & summæ classis adiutores penè numero pares intersint. Non potuit prælaris cæptis aduersarius diu deesse. Homines duo erant cuncta in Suecia celeberrimi, ac tanquam columina sacræ, profanæque doctrinæ StoKolmiæ vterque, Olaus pastor Ciuitatis, & Abrahamus gymnasiij publici Rector. Hi se potissimum obiecere. Sed vtrumque Rex, quod natalem Beatissimæ Dei Parentis celebrare neglexerant, primò suis spoliatum truneribus, deinde quia Ministros, populum, & Scholasticos in Laurentium, & Regem ciere pergebant, vrbe expulit: non ausus in vincula dare metu tumultus, Gymnasio, Abrahami loco, primum vnus Ministrorum præfectus est: mox Ministro per ætatem, atque doctrinam minùs oneri sufficiente, ipse Laurentius, cum Socio Florentio, scholas omnes suscepit: cui tamen illa erat summa curarum, vt Regis animum penitus sibi adiunctum ad cælestes molliret fatus. Deterrimè Rex de Ecclesiasticis Præsidibus & sentiebat, & loquebatur, opinione ex Hæreticorum hausta sermonibus, qui nostratibus è terris profugi, Præsulum vitam impudentissimè proscindentes, per alienam infamiam vitijs suis obtentum querunt. Hoc animaduerso Pater ad prauam euellendam opinionem captare tempora, inferre opportunè sermones, confutare calumnias, religionem multorum Antistitum catholicorum prædicare. Gregorij in primis Pontificis Maximi beneficentiam, ac virtutes ceteras celebrare. Quod aded cessit è sententiâ; vt

80
Sueciæ res.81
Ioannes tertius
Sueciæ Rex ad
Catholicam re-
ligionem incli-
nat, sed non fa-
cilè flectitur.82
Laurentius
Noruegus
commendatias
litteras à Mini-
stris hæreticis
impetrare con-
sulitur ab Rege.83
Facilè obtinet.84
Theologiæ
Schola ei com-
mittitur.85
Duo Primates
se opponunt.86
Rex vtrumque
punit.87
P. Laurentius
à Rege malam
de Ecclesiasticis
opinionem ab
Hæreticis hau-
stam remouet.

iam Patrem sanctissimum Rex magnificeret, amaretque. Ceterum siue restituendæ religioni instans, ut aiebat, siue nouæ de suo ingenio condendæ, nouam Liturgiam edidit. Ea non ita multos, ut vulgaris Sueca, continebat errores. Quamobrem Abrahamus, & Olauus statim impugnare aggrediuntur. Propugnationem monitu Regis Noruegus suscepit, aliquid sperans posse valere ad veram; & catholicam sensim introducendam. Sic autem aduersarios Laurentius fregit; ut apertè reuicti hostes ad Concilium Episcoporum, ac populi pronocarint. Concilio in huius anni exordium indicto, Romam Rex interim duos legat, Petrum, quo maximè in religionis causa utebatur, quemque tametsi vxore illigatum, creari Episcopum cupiebat, & Pontum à Guardia, ut certam pecuniam in Regno Neapolitano sibi vxoris nomine debitam, Pontifice opitulante, redimeret. Hinc quidam suspicati sunt, nunquam Regem Suecum bona egisse fide, sed callida simulatione, nonnisi ad pecuniam tetendisse. Quæ, mea sententia, suspicio infirma est; cum tam multa in regno mutari necesse non fuerit pecuniæ non admodum magnæ cupidinè; & constet inter omnes non indoctum, neque hebetem fuisse Ioannem. Ad hæc Sanctorum Patrum in primis studiosum, & magnum æstimatorem, ut facilè ex ijs nouarum vanitatem sectarum potuerit intelligere, quamuis parem constantiam ad rectè intellecta defendenda, ac proficienda non adhibuerit. Ex duobus legatis Petrus in mari Balthico tempestate periit: Pontus Romam profectus, ut in arcanis habebat mandatis postulauit, ut quoniam haud dubiè Danus, Moschus, Fraterque Regis Carolus, si religio mutaretur, arma erant Sueciæ illaturi, ac Ministri ipsos ad defectionem Suecos sollicitaturi; Sanctissimus Dominus, pro paterna omnium Ecclesiarum custodia, Cæsaris, Regisque Poloni auxilia ipsi conciliaret. Insuper ab sancta Vrbe Sacerdotem mitteret, per quem de religione vera cognosceret. Hæc fuit Possuini, quem Pontifex per occasionem negotiorum Societatis norat, & probabat, causa mittendi: qui nonnisi insequentis anni exordio, ut eo loco dicitur, peruénit. Interim Rex sedulo animis populi captandis instans, ubi dicta conuentui dies adfuit sic fertur locutus. Audistis, populares, quid conseruandæ paci, & tranquillitati publicæ gestum à me sit: quid aduersus Moschi impetum sit statutum. Nunc pauca de ijs accipite, quæ ad animarum salutem pertinent. Negligentia Ministrorum vestrorum in cultu religionis obscura vobis non est. Videtis, ut sinant collabi templa, vestes sacras fordescere, ac destrui: demum omnia diuina quam nequiter tractent: domi argenteis ut scyphis, in sancto altari calicibus, è luto, & ligneo orbe sacre patenæ loco: ad hæc fingere sibi quemque ritus novos, & cerimonias ab alijs alias pro libidine vsurpari. Ad quæ singula cum populus acclamaret, ita planè esse; Rex subiicit: Decretum igitur mihi est, non meo duntaxat, sed & Archiepiscopi, & Episcopi Arosiensis, aliorumque doctorum virorum iudicio Clerum reformare, religionem puram sequi, augere pietatem: & alia, quæ ad Dei Optimi Maximi cultum pertinent in hoc regnum inducere. Ministri vestri, quæ eorum est impietas, spargunt in vulgus nos hæresim, falsamque doctrinam velle inuehere, nolle nisi latinas conciones ad populum haberi: Ministros ab vxoribus velle seiungere: atque adeò iam centum millia Monachorum aduentare huc accersita à nobis. Nolite, Viri boni, nolite, per Deum, hisce obsecrationibus fidem habere: nolite aures vestras hisce mendacijs dare, quibus inuidi isti nihil agunt aliud, quam ut vos ab Rege vestro abducant. Tum plebs contenta voce contestatur nullam se ijs habituram fidem. Ac Rex: Vultis ne, inquit, quot quot hic adestis Liturgiam modò editam vnà mecum, cumque alijs spectata probitate Viris, vel inuitis Ministris, probare? Hac si estis sententia, manus sustollite. Absque mora populus vniuersus magno plausu manus in Cælum extulit. Iisdem in Comitijs statuit Rex, ut antiquo ritu Quadragesima carnum abstinentiâ celebraretur, quod & populus approbauit. Ita præmuniebat religioni catholicæ viam. Eodem tempore & Catharina Iagellonia Regina Sacerdotem catholicum è Societate postulante ex Anna sorore sua Regina Poloniæ, huius rogatu, Pater Varseuius iam Suecæ Reginæ notus ei profectioi destinatus est: &

Pater

88

Rex duos Romam ad Pontificem legat.

89

Suspicio de Regis fide.

90

Regis per Legatum mandata ad Pontificem.

91

Possuinus à Pontifice ad Regem Sueciæ mittitur.

92

Regis concio ad populum.

93

Ministrorum in res sacras negligentia.

94

Populus Ministris assensum abnuat.

95

Rex abstinentiam à carnibus in Quadragesima restituit.

96

P. Varseuius ad Reginam Sueciæ mittitur.

Pater Laurentius sex præclaræ indolis Suecos iuuenes Romam in Collegij Germanici disciplina docendos misit. Ex quibus idonei, catholicique suffici pastores tempore suo possent. Ita spes vndique bona sese monstrabat Regni amplissimi Ecclesiæ sanctæ restituendi. Neque minorem faciebant spem ditionis Casareæ penitus ab erroribus vindicandæ insignia catholici Principis documenta, quæ Rodolphus edebat. Olomucij, cum primùm eam Urbem iniret, exceptus est à Collegio extructo fornice musarum operibus, ingeniosisque emblematicis conuestito: comiterque Princeps dispositos in eo pueros liberalium artium, speciem referentes, dum salutaretur, audiuit. Pernesstanno Cancellario, & Ioanne Haugbitio Morauicæ subcamerario prelatoribus Monasterium Sanctæ Mariæ in Vrbe Bruna Domui Probationis addixit: Sanctimonialibus paucis, ad maiorem religiosæ vitæ custodiam, cum alijs item paucis, ex eodem Sancti Dominici Ordine, in Sanctæ Annæ cœnobio coniunctis. Porro ita traditum est Societati Monasterium, vt literariæ quoque Classes instituerentur. Quippe vrgebat necessitas sincera, integræque doctrinæ: præsertim quod finitimi Dynastæ nouorum mancipia dogmatum ad auertendam ad se iuuentutem, nec sustentandum modò, sed & proferendum regnum impietatis scholas duas in propinquo extruxerant. Græciens quoque Collegio Templum Sancti Aegidij est traditum, in proximam Sanctæ Catharinæ ædem paræciæ iuribus translatis. Pontifex non modò libens auctor fuit; sed & ad Seminarium Pontificium Græcij quoque condendum annuum vectigal attribuit. Pragæ initio anni compar Antuerpiensi rumor, de quo supra memini, & periculum extitit. Sacerdos è popularibus pro concione dixit: Vssitas non tam rationibus edomandos, quàm armis. Is, quia nonnullum habebat cum Societate vsum, existit rumor Iesuitas in Vssitarum necem coniurationem molitos, armatorumque ingentem manum partim in Collegio habere, partim ad Villas. Mirùm quantum plebis animos sua sponte mobiles, & inanibus credulos, ea vanitas concitauit. Nihil propius factum est, quàm vt in Collegium impetu irruerent, ferroque & igni delerent. Senatus in tempore occurrit, qui planè fabulam ridiculam sciens, veritusque ne turbulenti causam tumultus arriperent; custodes apposuit; iussos nocte præsertim domum circumire, ne quâ impetus fieret. Cæsar ad extinguendam rei memoriæ, sermones de ea edicto vetuit. Rumoris auctores iussos inquiri, ijs quoque, qui insimulabantur, in quæstione pernegantibus, nulli inuenti. Lucernæ in Heluetia admittendum tandem Collegium fuit. Cuius gentis fortis, ac piæ erga Societatem, & religionem catholicam insignia studia posteritatis memoria nefas est fraudare. Schultetus (id genti Prætoris est nomen) maius item, minusque Concilium Lucernensè, prolixâ ad Euerardum epistolâ, præfati summum dolorem inde haustum, quod audissent Patres Lucerna reuocandos; subiiciunt à se nequaquam eo consilio accersitos, vt vnquam dimitterent. Nam id, inquirunt, non modò ingens nobis detrimentum, verùm etiam probrum afferret, tum apud Hæreticos circumiectos, qui gauderent antesignanos veræ fidei, & satores germanæ doctrinæ, quæ ipsi maximè horrent, à nobis amissos: tum apud fœderatos nostros, qui dolerent nos tanto præsidio spoliatos. Et sanè cum hæc veneranda Societas instituta sit ad sustinendam, ac propagandam religionem catholicam, pietatemque amplificandam: nosque hac re non minùs, quàm alij indigeamus; speramus non magis nobis, quàm alijs denegatum iri auxilium: cum parati simus iisdem, & fortè amplioribus, quàm alij, eam officijs prosequi. Nam quàm vberem hic habeat materiam, id quod intendit consequendi; compertum est hoc breui missionis tempore, quo fructus tam singularis apud senes æquè, ac iuuenes paratus est. Nos verò (quod sine iactantia dictum sit) ijssemper fuimus, simulque hodie, qui catholicam fidem defendimus, adducta in discrimen dignitate, re, vita, & sanguine: neque id solùm in patria nostra, sed vbicunque nostra opera exspectatur: parati id vel cumulatiùs in posterum, iuuante Deo, præstare. Equum igitur est, vt qui religiosi laboribus summè contendunt, vt sustineant, & amplificent veram fidem, pietatem christianam; adsint nobis, qui idem profitemur,

97

P. Laurentius iuuenes in Collegio Germanico instituendos mittit.

98

Germanicæ res.

99

Rodolphus Imp. in Collegio Olomucij literario apparatus excipitur.

100

Bruncæ Monasterium pro Nouitiatu attribuitur.

101

Templum S. Aegidij Græciens Collegio attribuitur.

102

Ibidem Seminarium instituitur.

103

Pragæ contra Collegium rumores excitantur.

104

Lucernæ Collegium fundatur.

105

Lucernensium literæ ad Euerardum de Collegio stabiliendo.

801

801

802

802

temur, & effieimus armis, vitæque periculo. Et quamuis, Deo gratia, vsque adhuc in fide nulla appareat imminutio apud nos; tamen (quod Deus ignoscat) excepto hoc, multa, & varia crimina, scandala, prauis vsus, erroresque incrementumque publicæ pietatis, nisi auxilium secularis potestatis accedat; ita diligentiam ciuilem, & secularem perseuerare diu non posse in conseruando religionis cultu incorrupto, nisi doctos, sinceros, rectique exempli nanciscatur magistros. Super hæc permagni nobis momenti est nostram iuuentutem in bonis artibus, ac præcipuè in vita, ac deuotione christiana rectè institui: idque si consequi domi possent; ex vsu foret non priuato solùm, sed etiam publico: quòd ijs careret vitijs, quæ sæpè ex regionibus exteris reportantur. Cuius specimen fructus iam nos summo cum gaudio nostro, exigua huius missionis vsurâ experti sumus. Obstat fortassè perlatus ad Tuam Paternitatem rumor de nostri cæli insalubritate. Ceterùm certus esto planè experimento compertum, qui aliquandiu patriæ huius ingenio, cibisque insueuerit; si non commodiore, certè nihilo minus commoda, quàm vbiuis locorum valetudine vti. Itaque quicquid in nobis est prolixè, sincerè, fideliter, sine omni fuce, & fallacia promittentes, Paternitatem Tuam etiam atque etiam precamur, vt primo quoque tempore aliquod nobis subsidium mittat. Nam, cognita operariorum paucitate vestrorum, nolimus incommodo esse plenam semel coloniam postulando. Hanc verò tam insignem beneuolentiam, dignationem, & officiosum obsequium, quòd nobis Societas, vt indubiè expectamus, exhibebit, vnà cum ijs meritis, quæ adhuc contulit, pro singulari beneficio in omnem æternitatem colemus: paratissimi cunctis viribus nostris promouere, atque amplificare commoda eius, dignitatemque: nosque ipsos impendere in quemcunque vsu, vbi Paternitati Tuæ, Societatiue communiter, aut priuatim honori, aut commodo esse possimus: non curæ, non labori, non facultatibus, non corporibus nostris parentes. De qua re nihil Paternitatem Tuam volumus dubitare. Has ob res, & quia singularem Tuam erga nos propensionem iam pridem nouimus; expectamus cum gaudio benignum, votisque nostris consentaneum responsum. Vale. Ex nostro pleno Concilio huius rei causâ coacto, decimosextimo Kalendas Februarij.

Tam pronis studijs, religiosisque voluntatibus pari caritate respondit Euerardus suscepto Collegio: præsertim cum Pontifex ipse vrgeret, qui Lucernensis Senatus rogatu ad instruendam Collegij bibliothecam bonam pecuniam summam donauit. Interim & Ingolstadianum Dux Albertus Collegium auxit, vbi pacatè iam cum Academicis degebatur. Hic Ioannes Rastellus Rector, natione Anglus, Anno millesimo quingentesimo sexagesimo octauo in Societatem adscitus, vir bonus, nec malus theologus occubuit: sic vt possit videri pro caritate mortem ab Hoffæo Prouinciali ad se transfuisse. Nam cum Hoffæus periculosè decumberet; Ioannes, suscepta pro salute eius religiosa peregrinatione, in itinere morbo correptus, paulò post decessit, & Prouinciali redijt valetudo. Treuirensis Antistes, veritus si quo ipse casu præriperetur humanis; ne gymnasium, quod iam videbat mille auditoribus florens, subsidij penuria concideret; Collegij fundationem perpetuam decimo iam septimo anno Canonicorum cunctatione dilata per sese transegit: industria vsus, vt ex bonis ab se quæsitis, ad quæ alienanda non requirebatur Canonicorum voluntas, vestigal addiceret. Moguntinus suum Collegium in dudum desertum Franciscanorum Patrum Cœnobium in Urbis vmbilico situm, de Patrum eius Ordinis voluntate transtulit. Eò Socij migrarunt pridie natalis Deiparæ; atque in Templo proprio, cum adhuc commodata Sancti Christophori eade vsu essent, nouo impetu, maiore Ciuium concursu diuina prosequuti. Haud segnior, minusque munificus fuit Præsul Handomaropolitanus in Collegio suo firmando: qui paulò post generali confessione apud Patrem Ioannem Crochinum præparatus, sextodecimo Kalendas

106
Responso Euerardi ad eorum voluntatem.

107
Ingolstadij Io. Rastellus Rector à Deo impetrat mori vt Hoffæus Prouincialis conualescat.

108
Archiepiscopus Treuirensis reditus Collegio perpetuos assignat.

109
Moguntinæ Collegium in commodiorem locum transfertur.

das Aprilis promissum ijs, qui in pauperibus, eiuſque famulis Christo Domino fœnerantur, regnum percepit, caduere Collegij Templo relicto.

Belgium per id tempus assiduis bellorum fluctibus miscebatur. Quas inter conuersiones, atque procellas gratias Euerardus Generalis ingentes agebat Deo, tum quoddam famulos suos benignissimè tueretur, tum quod ipsi religiosorum virorum nullam officij partem ommitterent. Nec desinebat vigil Pater filios incitare currentes: præcipuè adhortans, vt simplicitatem, caritatem, patientiam, & constantiam obtinerent, neque vllam stationem desererent, nisi publica auctoritate compulsi. Et quia Petrus Trigofus Austriaco per familiaris nonnullam præbebat sermonum causam, & reliquæ Societati conciebat inuidiam; in Hispaniam redire iussus est. Eius loco, vt supra demonstrauimus, cum pax confirmata, nec restare inuidiæ causa videretur; Ioannes Ferdinandus, & Antonius Salazarinus ex Italia missi sunt. Hi cum Luxemburgum venissent, vbi tunc Austriacus agebat, in Nosocomium protinus concedunt, vt ægrotis militibus officia pietatis impendant: multis etiam militum seminudis emedicant aliquid tegumenti. At multè impensius in subleuandis animis insudant, Principe talibus officijs plurimum lato. Cui ausi etiam sunt, aditum humanitate eius aperiente, munusculum dare. Flagellum nacti non inuenustum augustissimis IESV, & MARIAE nominibus decedè intextum, serico coopertum inuolucro donant: addentes telum se ei præbere, quo inimicorum suorum maximum edomare posset. Et gratum fuit id teli genus christiano bellatori. Ecce autem noua repente conuersio, & Belgij totius turbulenta concussio: vnde quanta ad Societatem cladis pars pertinerit, proximus annus ostendet.

Nec quietæ erant in Gallia res, nec Collegia nostra diuinum Numen solenni fauore protegere, inque salutem publicam promouere cessabat. Quanquam Parisiensi Collegio, Petro Hannequino Præsidente mortuo, magnum columen cecidit. Vehementer optabat patronus religiosissimus vndecunque Collegium in morem Societatis absolutum: eoque pecuniam obiens ad comparandum in Templi ædificationem solum legauit. Id scilicet deerat, florente gymnasio auditorum numero supra ædium amplitudinem. Quos omnes, cum id placere Senatui Patres intellexissent; inducere vt togas, pileumque gestarent, non secus ac Collegia cetera: idque nullo negotio impetrarunt, præter opinionem multorum, qui in vestium libertatem celebritatem gymnasij referebant. Hoc demum anno Camberij certa sedes inuenta, documento notabili, vnde intelligeretur cordi curaque esse Deo, vt Socij in ea Ciuitate consisterent. Nam cum indè à primo accessu per alienas aedes, vel precario, vel pretio errassent incommodissimè; eodiam ventum erat, vt repetente dudum hero domicilium, quod in præsentia incolebant, finis diuturno errori relinquenda penitus Vrbe quæreretur. Hoc rerum articulo aedes mirè Collegij vsibus opportuna, quam Bressiacam à Domino vocant, venalis offertur: eo maiore omnium admiratione; quod Dominus vir potens, & opulentus antè de ea vendenda interpellatus, cum indignatione, ac stomacho mentionem rei respuerat. Lugdunum, & Auenionem pestilentia exercuit, sed modicè Lugdunum, Auenionem grauissimè. Certè hic in Socios, ex eo, vt credidere multi, quod in ægrotorum militum passim per Urbem morientium cura, sibi nullo modo pepercissent; ita atrox malum incubuit, vt cum vix tres, quatuorue contactum dirum effugerint, vndecim extinxerit. In his Ioannem Beatricetum Nouitiorum Magistrum, virum simplicem, ac rectum orationis, ac ceteris deuotionis studijs apprimè deditum: Petrum Rostillum eiusdem Magistri Nouitiorum Socium: & Michaëlem Nognium quæstionum conscientiæ explanatorem: Matthaum Thomam Prorectorem, egregia viros caritatis, & Sacerdotes: reliquos non Sacerdotes, ac partim Nouitios, & ipsos digna celo virtute. Collegio ita afflicto, antequam Lugduno succurreretur, Capuccinorum, & Sodalium Beatae Virginis opem tulere. Ruthenis, cum hoc anno secularis anni indulgentiam Ciuitas impetrasset, illustrissimam pietatis prætulere Collegij auditores. Ipso initio suas distributi in classes quinde-

110

Belgij res.

111

Petrus Trigofus ab Austriaco in Hispaniam redire iubetur.

112

Et succedunt Io. Ferdinandus, & Antonius Salazarinus.

113

Primum donum Austriaco offerunt.

114

Gallia res.

115

Petrus Annequini Collegio Parisiensi legatum ad Templum excitandum.

116

Collegij Parisiensi Scholares, ad aliorum morem togas, ac pileum leuare incipiunt.

117

Collegio Camberij firma sedes inuenta.

118

Lugdunum, & Auenione grauiſſime peste vndecim ex Nostris occumbunt.

119

Capuccinorum, & Sodalium Beatae Virginis in Nostros peste infectos caritas.

120

Pia Rutheni Collegij Discipulorum supplicatio.

cim

cim diebus quatuor destinata Tempa adiere. Incedebant bini: suus cuique ce-
 reus lucens in manu, suus quaque in Classe chorus vel concinentium psalmos,
 vel cælitates ordine inuocantium. Totum agmen Crucifixi effigies ardentes inter
 faces præcedebat: cuncto populo cum pietatem, tum multitudinem admirante.
 Nam mille, & quadringenti ferè numerabantur. Tribus verò supremis diebus
 triginta ex omni numero lecti sunt, qui sacco induti, nudis pedibus, interiecti per
 interualla agminis totius ordinibus, sacræ Domini passionis præferebant myste-
 ria. Quibus singulis denso luminum ministerio puerorum nobilium circum-
 fundebatur cohors cum pietate, modestiaque mirabili. Eaque commotio erat
 in populo; vt plurimi plenis lacrymarum oculis perspicerent: alij prouoluti in
 terram non sancta modò adorarent mysteria, sed & nudos gestantium pedes
 oscularentur. Nobilis quin etiam Vgonortus ita emollitus eo spectaculo est; vt
 protinus ad Confessarij pedes, eiecto scelerum, & impietatis veneno, incorru-
 ptæ se religioni reddiderit. His initio anni ab vniuerso discipulorum cætu ge-
 stis, subinde peculiare quædam instituta Supplicationes ab certo eorum nume-
 ro. Vna fuit Sanctæ hebdomadæ quarta, quinta, & sexta feria, in qua longo
 ordine incessè multi sacco induti, & nudi pedes, & sacrorum cruciatuum
 argumenta postremo die gestarunt. Alter post paulò cætus eodem vestitu, item-
 que nudis pedibus iuit, vnoquoque mortui hominis caluarium manu gestante
 isque terror quindecim deinceps diebus circum latus. Pari dierum numero, pari
 corporum, ac pedum habitu Supplicatio ducta nouissima; in qua singulis suppli-
 cantium crux atro tineta gestamen fuit: & quinquies Sanctæ Passionis interiecta
 mysteria: quæ eximij adulescentes sumptuosè ornati Angelorum figura, & sanè
 dignitate faciei, cultusque modestia simillimi Angelis ferebant; ea populi volu-
 ptate; vt non contenti semel spectasse, per compendia properarent ad loca, vbi
 iterum, ac tertio pio spectaculo fruerentur. Hæc à discipulis gesta Collegij,
 præter nomen, & gratiam gymnasio partam, etiam pulchras æmulationis faces
 in animis Ciuium incenderunt. Ac Patres non solum auctores erant, cohorta-
 toresque earum rerum; sed etiam adiutores. Euntibus, ac redeuntibus, tum
 audiendis confessionibus, sacro faciendo, opportunis adhortationibus præstò
 erant caritate promptissima: tum demum ijs, qui exalceati incefferant, abluen-
 dis calida, fouendisque vestigijs. Multa hisce sanctis inuitantis mortum sacræ
 conuersiones, multorum in fide confirmata constantia, librorum noxiarum nu-
 merus ingens exustus. Is ad Collegij facellum, præsertim expiandorum animo-
 rum causa, excitus concursus; vt non minus, quàm destinata Iobelæo Tempa
 frequentaretur. Et quia tantæ discipulorum multitudini septem præceptores
 agrè erant pares; duo per Autumnum sunt additi. Non est, quòd immorer me-
 morandis latè per Galliam peregrè gestis, cum fuerint prioribus confamilia an-
 nis. Illud eximium, proprièque notandum est. Valentis Patris Ioannis Gran-
 geani operà Episcopum eius Urbis, olim ob hæresim de sede deiectum, ad sapien-
 tiam reuocatum: sic vt die Iouis sancto in concionem progressus, quæ Pater de
 sacrosancto Eucharistiæ mysterio docuerat, palàm comprobaret omnia: deinde
 post confessionem catholico ritu publicè inter populum, magno cum populi
 gaudio, communicarit.

Dno noua Collegia hoc anno Hispaniæ Prouincijs accessere: alterum Ara-
 gonis Prouinciæ, cui Sardinia subiacebat, in Oppido Busaquo, quod Comes
 Sedilli præcipuè fundauit, Vxore eius, Decanoque iuuantibus. Primus rexit
 Georgius Passius. Sed non diu ea colonia stetit, vt in loco scribetur. Alterum
 Castellæ in Vrbe Compostella ad Hispaniæ fines Franciscus Blancus, qui alia
 multa Collegia iuuerat: & Malacense dum ei Ciuitati præesset Episcopus, exci-
 tarat, ad Compostellanum translatus Archiepiscopatum instituit ad Galliciorum,
 & peregrinorum opem, qui ex omni christiano Orbe Sancti Iacobi Apostoli sa-
 cra ossa salutatum accurrunt. Vuete nunc primùm, & Numantiæ latinæ literæ
 tradi cœptæ. Conchæ prima elementa. Sodalitates Beatæ Virginis Vallisoleta-
 na, Madritana, Belmontensis cum Romana coniunctæ, & Indulgentiarum partici-
 pices

121

Ad eius aspe-
 ctum Nobilis
 Vgonortus con-
 uertitur.

122

Aliæ supplica-
 tiones.

123

Populus cum
 voluptate ad-
 miratur.

124

Fructus ex sup-
 plicationibus
 percepti.

125

Discipulorum
 numero præ-
 ceptores ad-
 duntur.

126

Valentis Io.
 Grangeanus E-
 piscopus olim
 a sede, ob Hæ-
 resim amotum,
 ad castra Eccle-
 siæ reuocat.

127

Hispaniæ res.

128

Comes Sedilli
 Busaqui Collegij
 fundat.

129

P. Georgius
 Passius primus
 eius Rector.

130

Franciscus Blan-
 cus Episcopus
 Collegij Com-
 postellæ auctor.

ticipes factę. Compluti pridie Idus Ianuarij decessit Petrus Manricius Antonij Manricij, & Aloyſiæ Padillæ clarissimorum, & opulentorum parentum filius. Is ab adolescentia religioso vitę incensus cupidine, diu salutare propositum traxit: voti etiam, quo se obstrinxerat, commutatione impetrata. Anno deinde millesimo quingentesimo sexagesimoquinto iam Toletanę Ecclesię Canonicus, & Quęstor à Philippo Rege ad Carolum Regem Gallię ad deportandum Sancti Eugenij corpus primi Toletanę Ecclesię Archiepiscopi Legatus, dum secum in itinere cogitat si fortę dignus esset, qui quippiam pateretur pro Dei causa, & ad honorem Sancti Eugenij, qui tam multa petulerat; corruit ex equo, & ossespinę perfracta, dolores hausit acerrimos: quibus totã exinde vitã identidem tentatus est. Eo casu rursus animum obfirmavit ad religiosum secessum. Et quia multi propinqui, & Magnates Hispaniã deterrabant; longa ijs epistola satisfecit. In ea prolatis, solutisque rationibus, quę poterant suadere, vt maneret in vita communi; multas congeffit, & magnificę explicauit, quę suaderent vitam feueriorem. Quarum vt pauca delibentur: Quintodecimo ab hinc anno, inquit, voui me Societatem intraturum: ac tametsi votum commutatum est Romę; tamen conscientia nunquam filet: ac præcipuè tum me horrendis timoribus torquet; cum morbo aliquo teutor. Quod si alijs in rebus quàm tutissima sequimur; quę prudentia id in æternitatis negotio negligat? Porro via tutissima æternę salutis est, collocare in tuto rationem, ac voluntatem. Rationem autem planum est in tutum recipi credendo, quod docet Catholica Ecclesia: at voluntas in tuto ponitur obediendo Moderatori, qui loco Dei suscipiatur. Fac aliud nihil lucrarer mutatione vitę, quàm vt exonerarem conscientiam meam, ac remouerem quicquid serupulum posset asferre, & tanquam mihi superstes testamentum ipse meum exequeret; vel id vnum quicquid abdicari in terris posset ampla mercede compensaret. Nam videmus quàm pauca testamenta ex auctoris mente obseruentur, Fieri posset, vt hoc articulo moriendum mihi esset, vt tam multi iuniores, firmioresque moriuntur. Quanti ergo æstimarem, si ab ipso transitu Deus me reuocans spatio donaret, quo animę meę rationes constituerem? Atqui hoc factum arbitror. Nostra lex docet, ne eo quidem pretio quanti creata omnia æstimantur, venialem noxam admitti debere. At quantum numerum noxarum eiusmodi singulis diebus euitarem Religionis complexu, quas nunc committo? Quot crimina letifera in sacris Claustris declinassen, quę in seculo perpetravi? Ergo si Deus in tantum horret peccatum, vt redempturus ab eo hominem homo factus ita vixerit, ita occubuerit; num magnum est, si ego, vt à tot me redimam vel susceptis, vel suscipiendis criminibus; ad religiosum statum migrem? Equidem si abdicatione seculi id modò proficiam, vt vnã tantum leuem noxam suffugiam; non requiro iberiorem mercedem, Illa abundè est, propterquam, quicquid in terra est, posthaberi benè existimo, vt vnã, quamuis leuem iniuriam, Deo non inferam. Interrogentur singillatim quotquot Religiosi moriuntur suis in claustris: Malles ne vitam finire Sacerdos, honoratus, & opulentus? Omnes negabunt. Interrogentur item vixitum quotquot honorati Sacerdotes moriuntur in seculo: Malles; ne vixisse Religiosus, ac despiciatus? Nemo erit, qui non affirmet. Igitur si ratum est in iudicijs forensibus, quod quatuor comprobant testes, vel etiam duo; cur de eo dubitetur, quod æquę seculi Sacerdotes, Religiosi que cuncti testantur? Prudentia inter homines ducitur, si quis intelligens se ab hero dimitendum, præoccupet, & Dominum ipse prior dimitat. Ego ex annis, & infirmitate, ex ijs, quę in ceteris mortalibus video, intelligo propè esse, vt à Mundo dimittar: me igitur ipse præcipiam, saltem vt tester Domino me duro, intolerandoque seruasse. Si beneuolentes ad Religionem concedunt, ut benè uiuant, ego valetudinarius adibo, vt benè moriar. Nam id demum est ultimum quò cuncta referuntur. Erit quippiam tolerandum? Eã causã accedo. Valebit ad firmitatem præuidisse, quę imminent dura. Fortè non usque ad eò sentio voluntatis impulsus? Stabilius est consiliũ, quod intelligentiã luce, rationumque

Hist. Soc. Iesu Tom. 4.

T

vi

131
Vucic, & Numanie Scholæ
rum initium.

132
Item Couchæ.

133
Sodalitas B. V. Vallisletii Martii, Belmontis Romanę aggregantur.

134
Compluti moritur P. Petrus Manricius.

135
Ejus vocatio mirabilis.

136
Literę quibus rationem reddit quare Religiosi se addixerit.

146

137
Sapiens, ac
pium monitum.

138
Sui obitus diem
prædixit.

139
Dominico Fer-
dinando mor-
tem se impe-
tratorum pro-
mittit.

140
Ignatii Fonse-
ca moris, & virtu-
tes.

141
Calculo labo-
rantem oratione
liberat.

vi suscipitur : quia tempore elanguescit commotio, rationes diutius manent, Voluntates adolescentium, quia hi carent experientia, nec admodum rationum momenta perpendunt; solet Deus vehementius pellere. Id mihi satis est, quod saepe numero sincerè, nullaque perturbatione commotus perpexi, haud rectum me iter tenere : ac prorsus expedire, vt ad Religionis ductum me applicem. Hæc, & multò plura in ea epistola persequutus, Idibus Ianuarij Anno millesimo quingentesimo septuagesimotertio ingressus, qualem mente præceperat, sanctitate plenissimam vitam instituit. Sub Crucifixi effigiem, quam habebat in cubiculo, scripsit : Quoniam mortuus es, sepelire : alioquin malè olebis. Vt significaret Religiosum, qui per discessum à mundo mortuus est; nisi sepeliatur in intima sui, ac peccatorum suorum cognitione, ac perfecta humilitate; fore, vt malè oleat, vitæ exempla non religiosa præbens. Quod ipse ne committeret, illud inter oculos sibi monumentum statuerat, inque mortis cura vivebat assiduè. Eam ob rem summo labore in libellum versiculos è psalmis retulit, & Sanctorum dicta insignia, quibus nouissimo tempore siue legendis, siue audiendis ad agendum cum Deo, & curam omnium grauissimam excitaretur, vt fecit : eoque opportunitus, quod diem excessus sui aliquot ante diebus præuidit, prædixitque. Petijt à moribundo Dominico Ferdinandus, qui modò ei famulus, iam confertus in Christo, vt cum ad Dei conspectum venisset precaretur, vt ipsum quoque ex hac vita placeret abducere : quod Pater recepit sese facturum. Paucis post mensibus Dominicus Madritum translatus, Franciscum Porrium in Madritana curia causarum Societatis procuratorem comitabatur : à quo dum simul aliquando eunt, interrogatus, num satis valeret, quod mæstior videbatur; respondit : quantum iam ire mensum, nec Patrem Manricium promissa complere, vt solutionem sibi quoque è vinculis corporis exoraret. Eoque die se in matutina precatone, & dum sacrificio adesset, miserias huius vitæ reputantem, summissè precatum à Deo, vt vellet famuli sui fidem exoluere. Hos inter sermones ad Collegium reuertuntur. Continuo Frater decumbit, atque octauo Idus Maij diuinis mysterijs communitus, vt optauerat, Patronum, quem secutus erat ad laborem, secutus est ad mercedem. Insignem operarium amisit Prouincia Bætica. Ignatius Fonseca vir in primis religiosus, prudens, moderatus, caritate flagrans, post diuturnam Nouitiorum institutionem, alibique, & Villaregij, Cordubensisque Collegij rectionem, ad regendum Hispalensè translatus, magno omnium dolore Kalendis Decembris decessit. Ex Oppido Guadix in Bætica honestis ortus parentibus, Salmanticæ cum studeret, iam tum vitam pro Christo, & utilitate proximorum fundendi cupidus, Societatem, spe potissimum adeundi Indias, adamauit. Septimancas paulò post quam ingressus fuerat missus ad Tyrocinium, Anno millesimo quingentesimo quinquagesimo octauo, quo primùm die peruēnit, vbi cubitum fessis abiit, crepitum verberantis se in proximo cubiculo Fratris audiuit (fuisse Toletus fertur, qui dein fuit Cardinalis) atque idem præstandum sibi ratus, flagellum & ipse expedijt. Nec multò post iterum à Fratre tumultus verberum personat : iterum hospes responder. Tertio demum ille præit, hic tertio sequitur. Felicia testis vbi tam suaviter virtus ad aspera per exemplorum blandicias rapit : nec solum torpore seignibus excutit, & robur integris excitat; sed & fessis vires instaurat, elaborans è cruciatu quietem. Id potuit, quam Fonseca ad Christi militiam generosum pectus afferret, ostendere : quod clariùs deinde perspectum est, cum, familia propè vniuersa decumbente, Culinam exercens, totum mensum nunquam in lectulo fessa membra reposuit, quò prompta in omnes horas subsidia agrorum haberet. Demum breui non excellens modò discipulus; sed & magister euasit. Eo maxime tempore, dum Nouitij præerat, indulgebat animo suo, caelestium commercio largiùs fruens, atque inter sacrificandum, quod in priuato faciebat facello, duas horas ferè quotidie in sacrosanctis illis excessibus permanens. Fuisse gratam Numini eius consuetudinem, quæ inde referèbat adiumenta proximis, testimonio sunt. Villaregij homini periculosè calculo laboranti, ac propè deposito, valetudinem ita impe-

impetravit; ut eiecta statim noxia materia, annos plurimos superfuerit, nunquam postea eius generis morbo tentatus. Ibidem Patrem Garziam Rodericum dolores inualere acerbissimi: quem Fonsca dum inuisit commiseratus: En, inquit, rectâ ab eo ad sacrum Altare pro te rogaturus; & quanquam æger respondit, ut non precaretur dolorum sibi leuamentum, sed ad perferendos patientiam; tamen quantum in sacrificio procedebat Fonsca, tantum dolorum seuities mitigabatur: adeo manifestò sensu, ut æger mitteret vnum è Fratribus spectatum, quem ad locum sacrificij Pater venisset: eoque renunciente iam ad eum venisse locum, vbi priuatim Sacerdos orans, quos libitum est Deo commendat; continuo quod reliquum erat dolorum abscesserit: nec postea, quamdiu Pater vixit, redierint. Alia de genere hoc narrantur. Nec minus mira fuit medicina, quam militis non corpori, sed animo fecit. Hispali homo ferox ab vno è Sacerdotibus nostris in confessione, quod nollet legitimè satisfacere, non absolutus ad Fonscam Rectorem pergit, ægrè sui præ ira potens, mirari se infremens, quod rustico illi Confessario pugionem non centies adegerit in viscera. Fonsca supra insitam facilitatem eò blandior, quò miles magis furebat; cum quadam liberalis animi excelitate: Ades dum, inquit, confessionem ipse excipiam. Vbi totum ille virus euomuit, sensim Pater exorsus, & ad seueram paulatim increpationem delapsus, diuina aspirante vi, glaciem duri pectoris in fluuium lacrimarum soluit: cognita suorum grauitate criminum totum se potestati Patris permisit, mitiorque agno recedens, qui accesserat leone ferocior, emendatiorem inde vitam ad finem vsque peregit. Sed quàm hoc lenitatis amabile exemplum est; tam illud iuste indignationis formidandum. Eadem in Vrbe homo prenobilis, mulierem antè fratri suo nuptam ut duceret, adulterinas Româ literas abstulit. Cognouit id Hispalensis Prouisor, indignoque flagitio efficacius prohibendo, iussit eum hominem cum Rectore Collegij consultare rem. Vbi adiuuit, & garrulitate magnifica ad suam libidinem distorquere Patrem tentabat; is solenni sua mansuetudine, ac religiosa modestia ostendere facultatem, quam proferret, haud dubiè illegitimam esse, furtimque, & iniuste ereptam: neque per eam contrahi tales nuptias vllò modo licere. Contra ea argumentari, altercarique procus: tandem cum proficeret nihil, truculentus, & minitabundus vim corripit execrans, deieransque matrimonium illud, quibus quibus inuitis, perfectum iri. Tum Pater graui, ac severo vultu: Atqui ego, inquit, Dei nomine denuncio impendère atrox supplicium tibi, & qui id tibi negotij foverint. Non abfuit comminationi fides. Haud multò post eo nobili ad fores amasie stante, cursu illuc deferitur Aethiops licitorum manus euitans: quem statim recipi domum, & oculi nobilis iussit, quia erat amici sui mancipium. Clauso die Aethiopem proripere se volentem prohibuit amasia, ac malè insuper verbis accepit. Cuius ille rei dolore percitus, nocte intempesta feminam aggressus, repetito sæpius pugione confecit: tum ad eius consobrinam versus, quæ matrimonium maxime tractabat; & ipsam latiferis plagis confodit: cui tamen ad confessionem vita superfuit. At ipsi præco subinde nuncius affertur Onerariam, in qua totam penè suam rem ad Indiam negotiationis causa trans mittebat, perijisse: omnibus diuina iudicia cognoscentibus, & salutari terrore concussis. Fidelem quoque amicam, & propugnatorem Societati mors Madriti rapuit, Nicolaum Ormannetum Pontificium ad Regem Internuncium. Vel ex hoc licet metiri, quàm sapienter religiosas tractaret causas. Non multò ante obitum à Prorege Barcinonensi rogatus, ut curaret Iosephum Ayalam traduci Madritum ad conciones; statim Alphonsum Sandoualium Madritano Collegio Præfectum super ea re allocutus, dixit sibi quidem nullo modo probari, ut Religiosi homines quærent ex vno loco in alium migrationem: nam id contumaciæ genus esse: seque super Proregis postulato ad Præpositum Generalem scripsisse adeo languidè, ut latam portam relinqueret liberæ eius voluntati ad id decernendum, quod maxime consultum censeret. Ipsi verò Proregi respondisse, cogniturum se nunquid obstaret, cur Ayalam minus expediret Madritum acciri. De reliquo absurdum sibi

142

P. Garziam Rodericum doloribus oppressum sacrificio perfecte sanat.

143

Ferocem militem ob negatam sibi absolutionem ad confessionem disponit, & absoluit.

144

Inualidum matrimonium contrahere volenti, diuinam ultionem denunciat.

145

Denunciata eueniunt.

146

Nicolaus Ormannetti Nuncij Apostol. mors & laudes.

147

De Religiosorum migrationibus non à secularibus, sed à proprijs Superioribus disponendum.

admodum videri, in transferendis Religiosis hominibus vias alienas, atque extraordinarias iniri. Quod ad religiosum bonum spectat nequaquam hunc, vel illum ambire, vel præferre locum, sed in eo libentissimè degere, vbi Moderatores collocent. Hoc caput aiebat se Proregi scripsisse, vt cognosceret erratum suum, & ab eiusmodi curis abstinere in posterum. Deinde vehementer cepit Sandoualio necessitatem ostendere obedientiæ in Societate ex parte omni perfectæ, vt Apostolicis functionibus cum fructu, & recto exemplo se impendens, nequaquam sineret alio quopiam auerti. Id docuisse Fundatorem Ignatium, & id curæ potissimum habuisse, vt hunc in ea spiritum ingeneraret. Mortuo Ormanetto, inter eius scripta, libelli inuenti sunt quidam, quos homines turbulententi è Societate, & infideles filij suam contra parentem obtulerant. Qui quoniam nunc primùm prodire in lucem, multique deinceps annis hanc Domini Nauiculam insanis tempestatibus agitarunt; opere pretium est fontem mali aperire. Incesserat desiderium in quorundam animos Hispanorum, habendi caput in Hispania, à quo pendèrent. Causas afferebant rectæ administrationis opportunitatem. Nam, quanquam viuo adhuc Ignatio Commissarius fuit in Hispania Borgia, & post eum sub Lainio Araozius; tamen his nonnisi, quæ Prouincialium, erat potestas: ed duntaxat amplior; quòd ad plures Prouincias pertinebat. Itaque tantùm ad dissidia inter ipsos Commissarios, & Prouinciales valebat: tamen quanquam suspicionem aliquam mouit Araozius, & rumor fuit libellos per eum Regi oblatos ante hanc diem; tamen id certum est, si quod vnquam fuit vlcus, non ante Euerardi tempora erupisse. Causa maturitatis fuit præcipuè duplex: altera quòd turbæ in proxima Congregatione generali quorundam animos exacerbarant. Deinde quòd per id tempus reformandis quibusdam Religiosorum ordinibus Rex, cum auctoritate Pontificis, insistebat, & Commissarios illis cogitabat imponere ex nullo capite externo pendentes. Hinc filij illi degeneres ingressi spem suis querimonijs locum fore, & præclaro hoc conscisso corpore sædum posse monstrum creari; perlongum scriptum Nuncio Ormanetto, eiusque breuiarium Regi, ac Præsidi regij consilij offerunt, additâ epistolâ, in qua, suum scilicet boni publici studium contestati, grauitatem causæ commendabant. Tria accusabant in Societate. Primum inæqualitatem graduum: eam esse multarum iniquitatum originem, & amaritudinum, temptationum, defectionum, dum alij alios vident sibi præferri virtute, & literis inferiores. Coadiutores temporales, quantumuis virtute abundant, nunquam peruenire ad professionem: ac Generalem tantùm ex relatione hunc in Coadiutoris, illum in Professi gradum collocare: planè incommodissimè, eùm fieri possit, vt Prouincialem, eiusque Consiliarios odium, seu qua alia perturbatio fallat. His incommodis obuiam iri posse, si post certum tempus, omnes, etiam temporales Coadiutores, ad Professionem recipiantur: neque eos eligat Generalis, qui paucos nouit, sed Prouincialis, & maior Professorum in quaque Prouincia pars. Deinde querebantur de ratione Superiores eligendi. Nam cùm Generalis tantùm ex acceptâ à Prouinciali notitia, paucisque alijs cunctos eligat; necessariò sæpè aberrare, cùm ipsemet homines ignoret. Quin fieri posse, vt Prouincialis odio, vel studio Generalem minùs sincerè edoceat: atque adeo ijs, quos inferiores minimè velint, administratio demandetur, sub quibus, quonam pacto possent proficere? Cumque Receptoribus definitum spatium nullum sit, multique longum dominantur; fore tempus, cùm Præfecturæ perpetuæ sint, contra Concilium Tridentinum. Ergo Prouinciales suffragijs Prouinciæ, Rectores suffragijs cuiusque Collegij eligendos ab ijs, qui quartum annum in Societate peregerint: & Rectores, vt Prouinciales, tertio quoque anno creandos novos. Querebantur postremò in dimittendis è Societate grauissimè peccari, cùm leuissimâ causâ multi dimitterentur. Quare non eiiciendum quenquam, nisi cuiusque Collegij, domusve suffragijs. Hæc erat scripti summa, & apparebat auctorem non indoctum, sed grauissimè perturbatum, & Societatis legibus, atque institutis infensum esse. Auctor ignoratus est. Neque hæc curam admodum grauem Patri-

148
Libelli contra
Societatem ab
Ormanetto sup-
pici.

149
Eorum libello-
rum causa.

150
Commissarij in
Hispania qui,
& quantæ au-
toritatis.

151
Tria crimina
Societati ab
ipsis Socijs ob-
iecta.

Patribus iniicere : quippe quæ non ad immutandam Societatem, sed funditus destruendam, ac nouam prorsus formandam religionem pertinebant : quod nullo modo vero simile erat quenquam attentaturum. Ex ea solùm parte metum faciebant, quòd capiti præficiendo ab Generali seuncto viam præmunebant : quod præcipuè Dionysius Vasquius moliebatur. Nam cùm is pacis, & tranquillitatis causa ex Italia fuisset remittendus in Hispaniam; adeò dolorem impatienter tulit, ut in consilia periculosa proruerit. Ergo, tanquam de accepta iniuria, se contra Euerardum, & Palmium, quem suspicabantur homines perturbati Nationi Hispanæ aduersum, vturus, libellum scripsit in hanc sententiam. Necessè est, vt Societati Hispaniensi suus adfit propriè Generalis. Nam si vnus capitis membra sint Italia, & Hispania, & reliquæ Prouinciæ; cùm tam exacta sit obedientia in Societate, & quosuis ad loca etiam infecta hæresibus, vel iuuenes mittat; feri poterit, vt inde interdum redeant in Hispaniam, & hæresim importent. Quin etiam fieri potest, vt vel Generalis, vel aliquis Assistentium hæresi inficiatur : cùmque obedientia in Societate cæca sit; irrepat in Hispaniam, sub obedientiæ obtentu, hæresis. Deinde ex coniunctione cum Italia, communique Generali, id tantùm lucratur Hispania; vt pecuniam cum dolore dominorum, & operarios cum detrimento suarum Prouinciarum, quæ eos molestijs, & sumptibus magnis aluere, Generales transferant in alienas oras, atque ipsi Hispaniæ, & Indijs desint subsidia. Indè etiam fit, vt cùm quis periclitatur, ne veniat in sacrum Quæstorum fidei iudicium, quamuis suspectus in fide sit, & notatus hæresi, & flagitiosus; non luat pœnas, sed traducatur ad aliena regna. Quòd si quid prodest Romæ esse Generalem, ad tractanda cum Pontifice, quæ ex vsu in dies se offerunt; id poterit Societas Hispana per Procuratorem consequi. Nec verò Societas est vti ceteræ Religiones, quæ paucissimis rebus à Generalibus pendent. Nam hîc Rectores, Prouinciales, Visitatores, horumque Consiliarios Generalis constituit : idem ad Professiones deligit; idem ad sacros Ordines. Demum nihil est paulò grauius, quòd ab illo non pendeat. Quæ cùm per literas tractanda sint; primùm literæ nunquam res satis exprimunt; deinde suscipiuntur impensæ grandes : ad hæc cognitio ex paucis capitur, qui quod libitum est efficiunt. Ita peccata committuntur ingentia, eo quod is, qui res decernit, rerum statum Hispaniensium ignorat : & rerum agendarum opportunitas excidit, quòd in articulo rei conficiendæ non adest potestas. Et quanquam Fundator Societatis genus hoc administrationis instituit; eius tempore tolerandum erat, quòd pauci tunc erant Socij, eique planè perspecti; nunc autem satis apparet intolerandum esse, cùm tantùm Sociorum numerus, & negotiorum creuerit; vt omnino nequeant ab vno cuncta administrari, idque per cognitionem ex literis. In alijs Religionibus, præterquamquod pauca ab Generali pendent; ipsemet suos Religiosos coram inuisit, & consolatur, & vindicat innocentium iniurias, quas à Præsidibus accepit : at in Societate semper desider Romæ Generalis, nunquam eius faciem intuentur Hispani, totum per scripta conficitur, magno cum periculo famæ; neque vnquam vindicantur inferiorum iniuriæ, & tyrannicæ vexationes : nam quicquid Præpositi nunciant, id demum fit. Etiam cùm Rex ad Indias, vel in alias oras mitti operas iubet; continuò occinunt non adesse Roma potestatem; præteritque tempestas, & Rex obsequio, regna subsidio fraudantur. Ad hæc cùm creandus est Generalis, adeunt Romam Hispani Patres : postque sumptus, ærumnas, pericula maxima; eam ob rem tantùm eunt, vt audiant contumelias nationis Hispanæ, vel certè vt testes modò sint rerum, quæ geruntur. Nam cùm Italiæ, ceterarumque Prouinciarum Electores coniuncti superent numero, quodecunque placitum fuit, efficiunt. Quin & assentationes, & dona adhibent, vt votorum suorum compotes fiant : quod apertè in proximo generali conuentu perspectum est : idemque atque adeò deterius creditur fore imposterum : quia vnus Assistentium, is, qui Italiam procurat, intimus Generalis, & per quem plerisque in rebus regitur, magnas iecit radices ad Generalatum

152

Dionysius Vasquius præcipua turbationum pars.

153

Conscripti ab eo libelli argumentum.

tum aucupandum : atque is manifestus est Hispaniæ, & Hispanorum hostis, & multa eorum commoda impedit. Quæ cum ita sint, supplicatur, vt à Pontifice potestas impetretur Hispanorum habendi conuentum in Hispania, vbi Generalem sibi creent è suo corpore: vel Pontifex concedat Regi, vt sine Congregatione ipsemet eum eligat, & nominet; vel certè id agatur, quod Fundator, & Generalis, qui ei successit, instituere, vt sit in Hispania Commissarius, qui ex Italia non pendeat, vt incommoda, quæ dicta sunt, remoueantur. Hæc Dionysius, seu quis alius (neque enim disertè nomen est proditum) cum scripsisset, ostendit per amicitiam, fortè sollicitandi studio, Petro Ribadeneiræ: qui graniter commotus, cum acerrimè verbo contradixisset, quo planè suum homini errorem aperiret, sententiam suam accuratè scripto & ipse comprehendit. Societatis Institutum, inquit, sicut aliarum Religionum ab Sede Apostolica probatarum, non est hominis inuentum, sed Dei, qui solus nouit genus obsequij, quod ab quoque suorum famulorum cætu velit: proque temporum varietate varios ad suam vineam operarios, alios aliorum operum causâ mittit. Itaque vt operariorum est sequi Domini voluntatem; sic Religiosi cuiusque ei inherere spiritui, quem singulis Ordinibus à principio Deus tribuit. Ille enim est veluti canalis, per quem, quasi è fonte, diuina dona ad Religiosos permanant: quo sublato, etiam diuinus feruor tollitur. Societatis Instituta, saltem in rebus præcipuis, & quæ pertinent ad ordinis naturam, non dubium quin Ignatius parens diuinitus hauserit. Nam, præterquamquod nunquam prudentia, aut scientia humana potuisset, quæ decreuit, consequi; constat ex eius libellis multas habuisse diuinas reuelationes inter Constitutiones condendas: & ipsemet Patri Lainio hoc idem affirmavit. Ergo germani tanti parentis filij magnificerè, quæ ille scripsit, debent, venerarique, tanquam dona Dei, ac se veros probare filios, leges ab eo conditas, spiritumque, & modum regendi traditum fideliter conseruando. Post Beati Parentis finem, tres ad hanc diem habiti sunt generales Conuentus: atque in his omnibus Constitutiones, tanquam rem cælitus concessam amplexi sunt præcipui totius Societatis Patres: eo studio; vt cum in secundo Conuentu quædam ab Hispano homine immodici zeli scripta cæpta essent recitari, in quibus Instituti natura labefactari videbatur; vniuersus confessus obstruxerit sibi aures, & exclamarit: Comburantur literæ, comburantur. Quid verò tam præcipuum in Societatis Institutis est, quàm administrationis forma vno sub capite, cum tanta potestate cunctis in rebus vt cum Societatis corpus vna ex parte maximè dispersum sit locis vniuersi terrarum orbis, ex altera maximè coherens, compactumque sit, propter vnitatem, & influxum eodem ex capite, & eundem vbique spiritum, animum, & agendi modum? Igitur si totum Societatis bonum in eo est, vt sequamur Dei ductum, lucemque primam Ignatio Parenti nostro impertitam; clarum est graue scelus esse noua moliri, venerationem, amoremque, quem tali parenti debemus, violare, auctoritatem tot, taliumque vniuersalium Congregationum damnare, & contumelia afficere. Quæ peccata eò sunt grauiora; quò clariùs contra diuinam prouidentiam sunt. Nam cum Deus hac regiminis formâ propagarit Societatem totum per Orbem terræ, magna cum sui nominis gloria, atque vtilitate Ecclesiæ Sanctæ; profectò significat eam, qua via creuit, & fructus fecit, eadem conseruari debere. Ad hæc, vt in Confirmationis diplomate dicitur, instituta Societas est potissimum ad defensionem fidei, atque propagationem. At si Societas vnum haberet per se caput in Hispania; neutrum efficeret: neque cum Hæreticis ad defendendam fidem dimicaret, neque cum Indijs Orientis, & Iaponia, vbi præcipuè propagatur ad Ethnicos fides commercia haberet: tantoque Sancta Ecclesia subsidio, tot animæ salute fraudarentur. Hæc autem Hæreticorum, Ethnicorumque conuersio ea est, quæ maximum nomen Societati tota in Ecclesia Dei peperit, cum tam laboriosum, & salutare negotium enixius, quàm Religiones aliæ, susceperit. Neque aliæ Societatis occupationes, tametsi sanctæ, & fructuosæ parem habent admirabilitatem. Atque aded decus est ingens Hispaniæ, eius filios non ad auri,

argen-

154
Petrus Ribadeneira verbo, & scripio libellum confutat.

155
Præcipua ex Instituto S. Ignatii diuinitus accepit.

156
Constitutiones tanquam cælestes à Societate semper habitæ.

157
Societati sub vno esse capite maximè conuenit.

argentive fodinas, neque ad quærenda terrenis Dominis regna; sed ad fidem Christi, & signum Crucis tam remotis regionibus, ac barbaris gentibus inuehendum è patria egredi: neque solum conseruari integram in Hispania, sed alibi terrarum ad integritatem reuocari, alibi conseruari catholicam fidem eos per homines: qui si mansissent in Hispania; vni è numero essent, ignoti, atque obsecuri, de quibus vti de alijs plurimis sileretur. Super hæc cum Professi quartum votum ad eiusmodi præcipue missiones concipiant; si Hispani haberent suum in Regno Præpositum à Pontificis Romani vsu segregati; id votum inane foret, meritumque ex eo, & fructus periret. Quod tamen nunc maximè est necessarium; cum se tam multi à Christi Vicario seiungunt. Nec verò Christus Dominus Sancto Iacobo, neque Ecclesiæ Hispaniensi; sed Petro, eiusque successoribus dixit: Rogau, vt non deficiat fides tua: ac propterea neque tam securi esse possumus, si Præpositum haberemus in Hispania, quàm cum apud Petri successorem habemus. Ipse quin etiam æternus Pater, cum, vnà cum Filio Crucem gestante, apparuit Ignatio ad sanctam Vrbem appropinquanti, dixit: Ego vobis Romæ propitius ero: vt significaret, quanquam toti Societati propitius erat futurus in terris, atque Prouincijs omnibus; tamen futurum præcipue Romæ, vbi resideret caput, ex quo Societas tota pendèret. Vt planè abscindere hoc caput velle, & aliud statuere, nihil sit, nisi velle intercipere hunc caelestem influxum, reddere tantam Societatis partem, quasi emortuam, ac proiectam, indignam patrocinijs singulari, cuius in hac tam indulgenti, benignaque pollicitatione aded fidem pignus est. Non enim aliunde ad hanc diem fluxit benignitas illa tam insignis, ac peculiaris summorum Pontificum aduersus hunc Ordinem: quam profecto conseruare benignitatem, & alere nostra quamplurimum refert. Alendi autem duæ sunt viæ. Altera est opera, quam Societas Summis Pontificibus in conuersione Hæreticorum, atque Ethnicorum strenuè nauat. Ex quo fit, ut quasi pro sua cohorte habeant, vt, audiente me, Lusitano Oratori Pius Quartus dixit: & Farnesius Cardinalis solet dicere, cum quis ingreditur in Societatem; debere ei Pontificem, tanquam suo militi, stipendium pendere: & Iulius Tertius dixit sibi Societatis operam necessariam esse. At hæc alendæ Sanctissimi Domini benignitatis via Societatis Hispanæ, si se à cetero corpore auelleret, nulla, vt supra demonstraui, restaret. Altera via est præsentia nostri Præpositi sancta in Vrbe. Quodque multas graues causas Sedis Apostolicæ Societas tractat in Concilijs, in bellis, vbicunque vsus postulet, quæ item via obstrueretur. Neque dicas fuisse initio tutelam hanc necessariam: iam Societatem stare posse per sese: nam planè falsum est; indiget enim adhuc Pontificijs firmamentis, quæ in dies Sanctissimi Patres subministrant. Hinc ipse Pontifex restituit nobis Institutum libertatem, exemit nos ab Episcoporum ditione in supplicationibus, ab visitationibus fratrum, alijsque beneficijs spiritualibus ornauit. Dedit nobis tam benignè Toletanam domum: & tria millia aureorum nummum, quæ ipsi debebantur, donauit: & Prioratum Collegio Barcinonensi, aliisque beneficia Salmanticensi, & Complutensi: idque totum, propter eos è Societate, qui degunt, eique inferunt Romæ. Multos præterea habemus aduersarios, qui nos numero, potentia, auctoritate, meritis opprimerent, nisi sub alis Christi Vicarij tegeremur. Quid verò illud quanti tandem faciendum est? Conseruari in Societate decus illud summæ consensionis, quæ eam ex tot Nationibus constatam omnibus gentibus admirabilem reddidit: multisque siue alumnis, qui tantum ob eam rem illi se adiungere, siue patronis, ac defensoribus auxit? Qui pro manifesto insigni, illustrique diuini operis nota habuerant tantam conuenientiam: cum viderent vnum cor in filijs tot matrum, vnâ animam, vnum, idemque nolle, ac velle inter homines tam diuersarum Nationum? Quæ sanè illustrissima est beata vitæ imago: & quandiu persenerabit, etiam stabit Societas, eaque sublatâ, nitorem, ac decus suum amittet: nosque erimus sicut ceteri hominum. Quod damnum tantum est; vt nullis compensari queat commodis: quia hæc consensio intima est, penitusque naturam contingit, & continet rerum publi-

158
Societatis caput
Romæ esse de-
bet.

159
Quæ Pontifices
reddant erga
Societatem be-
neuiolos.

160
De Societate
honorificè dicta
Pij Quarti,
Cardinalis Far-
nesij, & Iulij
Tertij.

161
Societas semper
indiget Apo-
stolicæ Sedis
tutela.

162
Consensio, at-
que vnio So-
cietatis maximè
propria.

163
Societati vnum
conuenit caput.

publicarum: cetera extrinseca sunt. Hac consensione restitimus aduersarijs, & Deo iuuante, vicimus: iamque minus inquietamur, quod comperere, & prædicant, vno è Societate appetito, vniuersos insurgere. Hanc ob causam Constitutiones tantum commendant coniunctionem animorum, cor vnum, & animam vnam, iubentque, tanquam membrum putre, ac pestilens, recidi quicunque causam inter Fratres schismatum ferat. Quid ergo illi faciendum esset, qui non inter duos, paucosue fratres vnius domicilij, aut Prouinciæ, aut Nationis; sed vniuerso in Orbe terrarum vellet membra inter se, contraque suum caput armare, destruere, & laniare hoc corpus tam artificiosè, aptèque diuina manu constructum; & monstrum biceps progignere, vnamque voluntatem, vnum cor, vnam animam in tam multa diuidere? Hæc qui attentaret; quid esset, nisi tartarea fax incendens, absumens, voransque quicquid est boni? Nam quæro, si alterum caput in Hispania statuatur; eiusdem ne potestatis sit futurum, atque Romanum, an non? Si eiusdem; fortè deterius illo potestate vretur: quia cum præsens sit, magis studio, priuatique affectionibus commouebitur, quæ non item ciere solent longinquos. Si potestatem ei mutilemus, auferimusque Prouincialium, Rectorum ceterorumque Præsidium creationem; tum verò Societas deterior feret ordine quouis dissoluto: tum ambitio, presatio, subornatio, inuidia, detractiones, falsa testimonia, factiones, coniurationes, & cetera id genus mala magno agmine irrumperent: ipsique Præsides humana formidine, studiisque priuatis, & inanibus respectibus occæcati, huc atque huc traherentur: quæ vna causa satis esse posset ad vnum caput retinendum: ne quæ in alijs quibusdam cætib; videmus, ac deploramus incommoda, nobis accersamus. Principijs obsta. Nam si oculos ad solutiorum quosdam Ordinum conuertamus; sensim, pedentimque videbimus tam longè à spiritu prolapsos primo; vt iam alij sint, & planè mutatus sit color optimus. Et tamen in eiusmodi Ordinibus, in quibus fieri non potuit, quin & longinquitas temporum, & multitudo Religiosorum multa, & graua schismata, & scandala afferret; nunquam eò ventum videmus, vt duplicanda capita fuerint. Et nos ipso initio, rebus, per Dei gratiam, rectè procedentibus, quicquam istiusmodi attentabimus? Non ne facilius est vnum idoneum Generalem Præpositum, quàm duos inuenire? Et ex vniuersa Societate, quàm è sola Hispania? Age verò, cur potius suum sibi caput velit Hispania, quàm Italia? quàm Germania? quàm alia Nationes? Iam non biceps monstrum, sed Cerberum, aut Hydram, & si quid est magis prodigiosum efficiemus. Quid quod ne Regno quidem expedit hoc fieri dissidium. Nam cum in Italia, & Belgio Rex tantam habeat ditionem, ibique necessarij sint, non qui armis solum contineant in officio populos, sed etiam qui incorrupta doctrina, & rectis exemplis; non ne planè absurdum foret tantum campum nostris hominibus iuandæ Ecclesiæ claudi? Clarum est quid in Belgio, quid Mediolani, quid in Sicilia, quid Neapoli Hispani fecerint. Adde quòd bonorum virorum ex nostro genere inter eas nationes vsu, & consuetudine vehementer mitigatur illa communis nominis Hispani inuidia. Et planum sit, quamuis Hispania multos ferat asperioris ingenij; tamen etiam multos ferre tractabiles, faciles, pios. Quæ omnia lucè clarius ostendunt, nihil noui tentandum. Est etiam cur hoc tempore minus conueniat, post nouissimum generalem Conuentum. Nam si nunc Hispani sibi propriè Generalem postulent; nemo erit quin existimet, id agere eos ex perturbatione, ac dolore acceptæ iniuriæ, ad vindictam, & ambitionem pallio zeli tectam: atque esse inquietos, superbos: qui velint semper, instar olei, superstare, neque norint præesse, quòd sint supramodum imperiosi: neque subesse, quando nolint quenquam pati superiorem. Ac simul enerteremus exemplum humilitatis, & patientiæ, quod nos, qui interfuimus in ea tempestate, præbuimus: periretque fructus, quem de corde bono, & optimo fert patientia. Nec verò Pontifex, cum in creatione huius Generalis auctoritatem suam interposuerit, eumque, tanquam suam rem, protegat, ac defendat; vllò vnquam modo pateretur tantam illi contumeliam irrogari, ab eoque rebellare Hispanas Prouincias.

uincias. Itaque cum Deus, quem habemus Generalem, haud dubie dederit, si- que ritè, ac liberè electus, receptus, & delatà obedientià comprobatus; habea- mus eum loco Dei, illique, ac Deo subditi simus. Non enim potest non esse con- tra Dominum, quod est contra eius Ministrum, & totam Societatem. Nec, si qui hoc tractarent, possent non ire contra conscientiam suam, cum ipsimet ob- sequium ei detulerint, & obedientiam voto professi sint. Apparet igitur neque hoc tempore, neque planè vlllo hanc rem attentandam, nec posse huiusmodi motus ex recto zelo, sed solum ex perturbatione, dolore, & offensione suscepta nasci: nam ratio vera nulla potest subesse. Neque enim dici potest auctum So- ciorum, & negotiorum numerum id postulare: cum Ignatius cuiunque multi- tudini, ac posteritati Instituta considerit, & prauiderit augendam Societatem, & viderit suo tempore sufam latissimè: neque ignorarit posse in ea esse non bo- nos. Nam periculum, quod timetur, ne fortè si Generalis alienigena sit, irrep- tant in Hispaniam hæreses; inane, ac futile est. Neque rectè instituta, pruden- tia est mouere, incerti periculi metu. Gregorius Tertiusdecimus, cum restitue- ret Societati Professionis differendâ libertatem; hac est maximè ratione ductus, quod quamuis periculum foret, ne quando cum dedecore Sacerdotalis dignitatis quispiam è Societate dimissus mendicaret; nunquam tamen id adhuc euenerat. Neque æquum erat incerti incommodi metu rectum fructum intercipi, & cur- sum tranquillum Societatis abruptum. Id ipsum valet in re presentis. In Germa- nia, & Francia multi adhuc Hispani, cum earum regionum bono, nullo Hispani- æ detrimento, quin potius magno decore elaborarunt. Quare nequaquam consentaneum diuino Spiritui esset trepidare timore, ubi nullus est timor. Me- tuere autem, ne pecunia, aut operarij extrahantur è Regno; planè absurdum est: cum regia decreta nunquam ita obseruata sint, quemadmodum post quàm Generalem habuimus alienæ nationis: iamque alienæ Prouinciæ sobole sua in- structa externa ope minds indigeant. Quod si quam opem adhuc præbuimus; ea paruo nobis stetit: magnum verò fuit adiumentum proximis, decus Maie- stati diuinæ, nostræ Nationi, & Societati ornamentum. Et fortè eam ob rem tam clementer erga nos habuimus cælestem fauorem; quod liberales fuimus in Sancta Ecclesia adiuuanda: eoque pro paucis operis, quas ad defensionem, & propagationem fidei extra Hispaniam misimus, Deus nobis tam insignes, atque idoneos alumnos submisit. Illud postremò, quod tantum vrgetur, non posse tam ex longinquo rectè administrari res, notitiæ defectu; nequaquam tantum incommodum est, vt vllum habeat momentum aduersus ea, quæ disputata sunt: neque planè incommodum erit vllum, cui non facile sit adhibere remedium, si Constitutiones seruentur. Hæc Ribadeneira cum Dionysio ostendisset; ita com- motus est ille vir, nondum planè callo aduersus rectam rationem obducto; vt li- bellum, quem scripserat, tametsi iam exempla extarent, statim conceperit, certo consilio nunquam imposterum eiusmodi quippiam molendi: sed, vt suo refertur loco, ad ingenium redijt. Haud leuis est mihi coniectura hoc anno gesta in Lusitania memoratu digna. Sed quia literæ omnes interciderunt: nec nos in hoc opere, nisi comperta sequimur; narrationem ad res Indicas traduca- mus.

Initio Anni Salfettanzæ prope Goam Ecclesiæ, Ethnicis rebellantibus, magnum subiere discrimen. Causa rebellionis ea fertur. Iam dudum Brachmanes, ac primores Ethnicorum instabant, sibi vt libertas restitueretur suos ritus impio- palam, ac publicè obeundi. Id se impetratum missus ab Idalcane in Lusita- niam Legatus, magna accepta vi pecuniæ, dicitur spondidisse. Is nuper è Lusi- tania reuersus, ac re non impetrata, ac fortè ne tractata quidem, vt nulla est Bar- baris mentiendi verecundia, respondit Salfettanis, egregiè ab se eorum causam gestam, ac Sebastianum omnia dedisse. Sed morte Præregis Roderici Laurentij, quem superiore anno sublatum in itinere demonstrauimus, qui ferebat manda- ta, venisse literas in Gubernatoris potestatem, ab eoque supprimi: facile tamen intentatis armjs exprimi posse. Probant consilium Barbari, arma repente corri- piunt,

Hist. Soc. Iesu Tom. 4.

V

ripiunt,

164

Satisfit contra-
rijs rationibus
de statuendo in
Hispania Com-
missario.

165

Ribadeneira ra-
ciones, ita Dio-
nyfium conuin-
cunt, vt ipsemet
suum damnet
libellum.

166

Lusitaniæ res
hoc anno man-
date literis non
sunt.

167

Indiæ res.
Salfettanzæ Ec-
clesiæ turbines.

168

Salfettanzæ Ec-
clesiæ turbines.

169

Lusitaniæ res
hoc anno man-
date literis non
sunt.

170

Indiæ res.
Salfettanzæ Ec-
clesiæ turbines.

171

Lusitaniæ res
hoc anno man-
date literis non
sunt.

172

Indiæ res.
Salfettanzæ Ec-
clesiæ turbines.

173

Lusitaniæ res
hoc anno man-
date literis non
sunt.

174

Indiæ res.
Salfettanzæ Ec-
clesiæ turbines.

175

Lusitaniæ res
hoc anno man-
date literis non
sunt.

176

Indiæ res.
Salfettanzæ Ec-
clesiæ turbines.

piunt, imparatos Christianos vexant, spoliant, maſtant. Non dubium fuit, quin ſedari inſidè tumultus, ſi maturè occurreretur, non ampliùs ducentis militibus poſſet: ſed ita ceſſatum eſt; vt non leuis manarit ſuſpicio acriùs Rebelles in Vrbe Goa bellum pecuniâ, quàm in agro armis facere. Certè, vbi tumultus increbuit, non deſuere, vel è ſapientiam profitentium numero, qui contenderent tantum motum cauſam iuſtam eſſe non nihil Idololatris indulgendi. Aded occocat animum cupiditas, & ſemper prodendo Chriſto pecunia ſequeſtra eſt. Hinc multiplex Patribus labor, variumque certamen fuit. Alij Chriſtianos ex hoſtili vaſtatione elapſos, omni ſpoliatos re, ac ſpe, in Goanis Pagis excipere, ac ſuſtentare Collegij impenſâ. Alij aſſidua inter capitis diſcrimina, & inter arma defendenda templa, eoacti ex ipsis indigenis, vel Luſitanis præſidio, excubare.

169
Prouincialis, ac Viſitatoris in imminente calamitate præſidium.

Prouincialis, ac Viſitator conniti, ac mouere omnia, ne delubra, & idola, impiæque cerimonie reſtituerentur. Oſtendere quàm facilè ſedari perduelles poſſint. Denique ijs, quorum intererat, cunctantibus, atque inter cetera exhaustum ærarium iactantibus, ipſimet tria aureorum nummum millia ad conducendos ducentos milites mutua ſumpta tradunt: quo præſidio, quanquam etiam militum quidam, cum grauiùs nemo potentum vigeret, accepto ſtipendio in Vrbe ſubſtitère, deſenſæ Eccleſiæ chriſtiana, ac motus magna ex parte compreſſi.

170
Collegij Margauentis anguſtia.

Interim Marganenſe Collegium, quod intutum erat, atque ex vaſtatione anonna perierat, vacuum factum, Socijs Goam reuocatis: tantum Antonius Acosta ibi, & ſuo in quaque Eccleſia Patre relicto. Rebus iam quietioribus, Valignanus ad viſendam Borealem Indiæ partem egreditur, ducto ſecum Emmanuele Texeira, quem Rectorem Bazaini, ſubiectarumque ei Collegio ſedum præpoſuit. In Sede Sanctę Trinitatis Salſetæ Inſulæ quinque addidit Socios, qui ediscendæ linguæ operam darent. Bazainenſis Templi ædificationem iuſſit promoueri, valde incenſa Ciuitate ad opus iuuandum, & nonnullo ſubſidio à Prætoſe collato. Damani, cum pro templo adhuc fuiſſet Meſquita Mahometanis erepta, iamque ruinam minaretur; noui Templi, ſummâ incolarum alacritate fundamenta poſuit. Tanaę Patrem Ioannem Diam præfecit, hominem ſeptuagenarium, auoque, ac laboribus attrito corpore, ſed virtute vegetâ, integrâque, quem paulò poſt ad ſedes æternas Dominus euocauit. Venerat is olim cum Coſmo Turriano in Indiam ex noua Hiſpania: Xauerioque, ante ſuſceptam Societatem, multo vſui fuerat, ac deinceps tot perſeuerarat annis Indicam vineam laborum aſſiduitate excolens, & exemplorum ſanctitate fecundans. Viſitator, Socijs vbique, & Chriſtianiſ Indis admodum incitatis, Goam reuertit. Vere

171
Valignanus Borealem Indiã inuiſit.

172
Bazaini, ac Damani templa excitat.

173

Io. Dix moris, & laudes.

Domini, cum Coſmo Turriano in Indiam ex noua Hiſpania: Xauerioque, ante ſuſceptam Societatem, multo vſui fuerat, ac deinceps tot perſeuerarat annis Indicam vineam laborum aſſiduitate excolens, & exemplorum ſanctitate fecundans. Viſitator, Socijs vbique, & Chriſtianiſ Indis admodum incitatis, Goam reuertit. Vere

174
Valignanus Goã reuertitur.

175
Dominicum Aluarium mittit ad Sinarum cum Socijs nouem in Iaponiam profecturis.

Domini, cum Coſmo Turriano in Indiam ex noua Hiſpania: Xauerioque, ante ſuſceptam Societatem, multo vſui fuerat, ac deinceps tot perſeuerarat annis Indicam vineam laborum aſſiduitate excolens, & exemplorum ſanctitate fecundans. Viſitator, Socijs vbique, & Chriſtianiſ Indis admodum incitatis, Goam reuertit. Vere

176
A Trauancorienſi Regulo multa impetrat.

Domini, cum Coſmo Turriano in Indiam ex noua Hiſpania: Xauerioque, ante ſuſceptam Societatem, multo vſui fuerat, ac deinceps tot perſeuerarat annis Indicam vineam laborum aſſiduitate excolens, & exemplorum ſanctitate fecundans. Viſitator, Socijs vbique, & Chriſtianiſ Indis admodum incitatis, Goam reuertit. Vere

177
Reſidentia in Montanis Cocinienſibus iuſtituta.

Domini, cum Coſmo Turriano in Indiam ex noua Hiſpania: Xauerioque, ante ſuſceptam Societatem, multo vſui fuerat, ac deinceps tot perſeuerarat annis Indicam vineam laborum aſſiduitate excolens, & exemplorum ſanctitate fecundans. Viſitator, Socijs vbique, & Chriſtianiſ Indis admodum incitatis, Goam reuertit. Vere

in pretio, quanquam non multum intelligerent, latinè profus ignari. Iam-
 dudum cupiebant Patres cum ea gente inire commercia: non solum quod cum
 inde vsque ab Sancto Thoma, quem suum Apostolum prædicant, cuius &
 Sepulchrum Meliapore ostendunt, christianam religionem tot inter barbaras
 superstitiones obtinuisent, omni digni erant obsequio; sed etiam quia cum admo-
 dum nobilis natio sit, auctoritatem conciliare poterat ad ceteras nobiles Indo-
 rum nationes: quæ ideo horrebant Patrum consuetudinem; quod eos promi-
 scuo cum vilissimis populis vsu, tanquam contaminatos existimarent. Quos ve-
 rò Thomæ reciperent, nemo erat posthac fastiditurus. Præterea cum indolem
 hi admodum virtutis, doctrinæque capacem præferrent; educari indè poterat
 præclara Sacerdotum copia ad Indiæ totius grauissimam inopiam subleuandam.
 Itaque cum Romæ Gregorius Pontifex anno superiore eam gentem Euerardo
 commendasset; is Visitatori; iamque Prouincialis; ac Rector Cocinensis beni-
 gnitate; & obsequijs aliquam familiaritatem cum Archiepiscopo contraxissent;
 ad eum Angamalam Visitator, cum decòris donis profectus, literas elicit; qui-
 bus liberaliter potestatem faciebat Societati inter eos Christianos manendi, &
 sua munia obeundi: populum simul adhortans, vt obtemperantem se cunctis in
 rebus præberet. Porro locus optatissimus stationi ipsa erat Angamala. Sed quia
 ea Vrbs duorum Dynastiarum Ethnicorum ditioni suberat, quorum alter pare-
 bat Zamorino hosti Christianorum acerbissimo; tutior visa in præfens, & ad mol-
 lem aptior ingressum, Vaipicota Oppidum recens, ac prope Cranganorem Lu-
 stanorum arcem Regi Cocinensi subiecta: qui tamen non christianus; tamen
 nunquam se asperum præbuerat. Nunc etiam acceptis à Gregorio Pontifice su-
 per hac re incitatus literis, libenter concessit, vt vbicumque suarum terrarum
 Sedem Societas poneret. Ergo excitata Ecclesia extempore, cui ab vera Cru-
 ce nomen factum: indè ad alios quoque populos cæptum excurri. Obuijs ani-
 mis, ac prompta humanitate exceperet Thomæ Patrum labores, eoque audiens
 ad Catechismum ediscendum intendere curam; quod Patres Malabaricæ editum
 linguâ, quæ ibi vernacula est, euulgarunt. Hoc primum anno vidit India libros
 domi natos. Iam pridem latinos typos Goanum Collegium ex Europa transfue-
 ctos acceperat: sed Impressorum inopia non exercuerat. Verum necessitate,
 quæ semper quidem acris, & perspicax est, sed maxime ingeniosa, cum diuina
 caritas exacuit, urgente; frater Hispanus natione, Ioannes Consaluius nomine,
 Malabaricas formas excudit, quibus hoc anno primum, non minore Indorum mi-
 raculo, quam vsu, catechismus editus est, alijs mox libris edendis. Malabaricos
 fecit characteres: quod ea latè per Indiam sparsa lingua sit. Canarinos moliens,
 quia sermo ille angustis clauditur finibus, ac partim etiam difficultate operis, ob
 literarum barbaram formam, ac sonum, destitit. Opportuna igitur etiam fuit
 hæc aeditio ad Thomæorum animos nouitatis gratia demulcendos. Inter hæc
 Iulius iam mensis irreperat, & properare Goam Visitatorem ad res componen-
 das, & profectioem Iaponicam adornandam necesse erat. Itaque ne longo in
 circuitu tempestiuitas periret; Meliapore terrestri perrexit itinere, cum Patre
 Georgio Castrio, & Oliuero Toscanello suo comite, latitudinem totam Indici
 Cunei secans, dissimulato tantisper habitu, ne in Ethnicorum, ac Maurorum
 terris periclitarentur. Quin etiam, quod sua ipsum quocumque in habitu infi-
 gnis proceritas fatis prodebat; suspectioribus locis, tanquam ægrotus, gestaba-
 tur in feretro. Denique rebus Goæ, perque Indiam constitutis, duodecimo Ka-
 lendas Octobris Malacam versus discessit: quod breui cursu, & prospero quarto-
 decimo Kalendas Nouembris delatus, dum nauigationis reperendæ idoneam
 tempestatem opperitur, Collegium ex materia non tam amplificandum, quam
 propè de nouo ædificandum curauit: adeò angustum, malèque compactum, &
 abnorme reperit. In Amboino Marcus Præcudus, dum reliquias Christiano-
 rum, vt inter cuncta bellis infesta summo cum vitæ inuisit discrimine, vt Christo
 Domino paruulos sacro fonte dedit; contracto morbo, eoque diu cruciatus,
 tandem communitus supremis Ecclesiæ Sanctæ subsidijs ad Cælum plenus labo-
 rum

178

Valignanus ab
 Angamala Ar-
 chiepiscopo
 multa impe-
 trat.

179

Rex Cocinensis
 literis Grego-
 rii XIII. motus
 sedes Societa-
 ti in sua dino-
 ne concedit.

180

Catechismus
 Malabarica
 lingua primum
 impressus.

181

Io. Consaluius
 primus Mala-
 baricas formas
 ad libros im-
 primendos ex-
 cudit.

182

Valignanus
 Goam repetit
 mutato habi-
 tu inter infide-
 les.

183

Malacam appa-
 lit.

184

Collegium ma-
 le materialum
 renouandum
 curauit.

185

Marcus Præcu-
 dus in Amboi-
 no moritur.

186
Eius labores,
ac laudes.

187
Tidoris Rex in-
uitat Lusitanos
ad arcem in sua
ditione exer-
tandam.

188
Arx occupatur
à Babu Rege
Ternatino.

189
Mox restitueret
iuritur.

190
Iaponiæ res.

191
Arimæ Andreas
Rex christianus
moriatur.

192
Eius filius Ec-
clesiam perse-
quitur, ac tur-
bat.

193
Capralis Bün-
gum tendens
insidias sibi pa-
ratas evitat.

194
Funaium venit.

195
Et Aloysius
Froës Meaco.

196
Hic inuifit
Neophytos.

197
Dæmoniæam
baptismo libe-
rat.

198
Capralis &
Froës Vfuquin
concedunt.

199
Vfuquin perse-
cutio.

rum, ac rectè factorum migravit. Septem & viginti annis sub Crucis vexillo exactis in religiosa militia, strenuus Christi ducis cruce cum sua sectator. Sedecim annis in Molucensibus Insulis infracto laboribus animo, inter crebra vite pericula, grauissimos morbos, in fame, ac vigilijs, ceterisque humanæ vitæ tormentis vixit. Cæpit non nulla spes in eo tractu meliorum temporum affulgere. Nam cum Rex Tidoris, quæ Insula est Ternati proxima, timeret sibi à Ternatino Rege Babu; vbi vidit ab eo Lusitanos Ternate eiectos; in Amboinum perrexit, inuitans, vt arcem in Tidore excitarent. Quò cum iuissent Lusitani, pariterque Petrus Mascarenia, Socijs, post Prancudum, præfectus, cum altero Sacerdote; cæpere reliquas Christianorum per literas, & nuncios, partim etiam coram consolari, & confirmare. Sed ecce rursus extructum ab Lusitanis aggerem Babu obsidet. Iamque Nostri in vltimum venerant angustiarum, non inopia, sed fame pressi, cum Iorum hostium Iuncus, qui ad Ternatem cursum intenderat, vento resistente ad Tidorem compulsus, tanquam ab Cælo missum leuamentum attulit. Nec multò post ipsemet Babu inducias postulauit. Ita præter omnem spem cæptum propugnaculum stetit. Quidam petitas vltro ab Ternatino inducias credere, quòd seditiones populorum metueret, ipsius imperio, ac potius tyrannidi ægerrimè subiectorum: alij quòd vellet planum facere, se non odio Lusitanorum bellum gerere; sed tantum, vt parentis eadem vltisceretur. Quam ob causam Goam quoque Legatum misit, per quem facti sui rationem exponens, addidit, Arcem ab se eò captam, vt Regis interfecto meritis daret pœnas: continuoque, si ille dederetur, eà cessurum, nec Lusitani Regis imperata minus fideliter, quàm antè facturum. Cuius exitum rei, Deo volente, suo loco reddemus.

In Iaponia Arimanam Ecclesiam huius anni initio violentus turbo tum maxime efflorescentem propè funditus perdidit. Andreas Rex superiore anno conuersus ad fidem, in eiusdem exitu anni, carcinomate in latere enato, excesserat: qui quanquam ad ægotum, exclusis Patribus, intromissi Bonzij fuerant; perstistisse in fide dicitur, & Crucem, quam illi Pater Capralis dederat, nunquam è manibus amisisse. Eo sublato adolescens filius Bonziorum instinctu propinquorum, & affinium minis in Ecclesiam irruit, Oratoria disturbauit, comminuit Cruces, populi magnam partem ad impietatem retraxit. Cedere in præsens tempestatu coactus Capralis, iter Bungum intendit, diuinitus vt apparuit, ex via quam instituerat digressus: quod ni fecisset; in insidias, quas illi ad necem struxerant Barbari, incidisset. Funaium sub anni Iaponici initium attigit. Eodemque tempore Aloysius Froës Meaco reuocatus, vt tantisper labores temperans valetudinem afflictissimam recrearet, peruénit. Sed nullum est operarijs Christi otij negotio gratius. Subinde ad visendos circa Neophytos, cum Roccho Fratre abiit, atque inter sex & sexaginta Ecclesiæ ex eo tractu additos, fuit agricolæ filia, quæ septem iam annos ab Dæmone torquebatur. Hæc dum Aloysius audit confessiones, & Rocchus explicat catechismum, ad mentionem Christi pro gentis humanæ salute in Crucem sublata, extulit clamorem terrificum: insilire in ignem malle iactans, quàm ea audire. In tumultu, ac strepitu accurrit Aloysius. Eo solennes Ecclesiæ adiurationes adhibente, sedatur. Audit deinceps placidè reliquum catechismi: susceptoque baptismo, nunquam postea vel ipsa, vel duo fratres eidem antea vexationi obnoxij, vllà sunt molestia laceffiti. Vfuquin deinde, vbi tum Regia erat, Capralis, & Froës concessere. Hic Ecclesiam atrox procella corripuit, quæ tum ceterorum eximiam: tum planè memorabilem adolescentis, atque adèd pueri constantiam palàm fecit. Regina Bungensis, quam Iezabelem vocamus, frater, nomine Cicatondonus, opibus, & ditione potens, orbitati solatium, adoptauerat puerum nomine Cicatondam, Meacensem origine, & nobilitate Cungium (Hi sunt intimi Dayris admistris) ijs abundantem tum corporis, tum animi ornamentis; vt quod deerat caritatis ab naturæ necessitudine, id pueri indoles egregia, suauitas morum, profectus in Iaponica humanitate satis superque compensaret. Itaque etiam Rex,

Rex, ac Regina vnam è filiabus destinant ei vxotem. Ipsemet Cicatondonus, vbi Meaco Vfluquin puerum aduexit, ad audiendam christianam catechesim ad Ecclesiam duxit: quocunque id animo fecerit: nam nunquam admodum Christianis rebus fauit, dignus planè Iezabele germanus. At Cicatora cum statim catechesim admodum probasset; euènit, vt sermone hominum passim celebrante, quod supra narrauimus, eiectum à Ioanne Goro demonem, hoc facilius ad Cicatoræ aures perueniret, quod Ioannes ei Magister erat. Quam rem cum ægrè puer crederet, ipsum Iamabuxum accersit, qui, vt iam catechumenus, dedit libenter gloriam Deo, remque totam sanctè confirmavit. Tum Cicatora dixit omnino velle se ex ea religione esse, quam complexi homines tantum supra demonum vires pollerent. Id vbi Iezabeli pernotuit; en furor, en pugna. Non minus Cicatondonus obistere. Habebant puerum velut in custodia, & diligenter à congressu Patrum arcebant: cum ille ingeminaret se cognita veritati non posse oblucri: sinerent feri Christianum, tum conijcerent quas vellet in tenebras, vel Meacum redire ad suos permitterent. Denique, vt ab sancto deijciant consilio, procul ab usu Christianorum summonent extra Regnum Bungenle: quanquam non fuit Satanæ ministrorum, quàm seruorum Christi maior industria: & illuc, licet omnia septa essent, Patrum literæ, ad solandum rabidos inter lupos relictum Christi Agnum, penetrarunt. Post aliquot menses, cum putaretur iam voluntas nouæ religionis euanuisse; reuocatur Vfluquin, & recipitur honorificentissimo Principum occurfu, quod minus priscis cogitationibus vacaret animus. Illi tamen prima curarum fuit, furtim Caprale adito, flagitare baptismum. Accessit ad incendendam cupiditatem nocturnus in eius cubiculo fragor. Audiebantur vehementes ictus lapidum incussorum: nullo (quamuis diligenter inquireretur) auctore vnquam inuenio. Quæ terribilissima post baptismum penitus euanere. Vnà cum tribus Nobilibus adolescentibus suis familiaribus in peruigilio Sancti Marci Euangelistæ celesti vnda conspersus est, nomine sibi delecto Simonis, quod id nomen caracteribus expressum Sinarum, quos elegantissime figurabat, significaret, eum qui docetur à Magistro. Post baptismum multa locutus pietatem summam spirantia; addidit vnum modò restare sibi ad cumulum votorum, vt intra quadragesimum diem tolleretur è vita, priusquam cælitus indutum animo suo nitorem labes culpæ cuiuspiam sedaret. Paucos post dies ture, quo domestici animi causa abduxerant, densam inter pluiam pedes reuertit in Urbem, vt diuinis rebus interesset Dominico die: interfuitque supinis, ac iunctis assiduè manibus, & flexis genibus, specie Christianis veteranis lætissima. Nondum sacrarum ceremoniarum rationem perceperat: tamen cuncta sibi videri sancta, & diuina profitebatur: & inuidere se ijs, quibus pro suo arbitratu, & palàm facultas esset Ecclesiam frequentandi: nam ipsi captanda erant tempora. Cuius demum & seruitutis, & damni impatiens, vltro sibi precat ornum sertum è collo suspendit, vnde Cicatondonus intelligeret iam esse Christianum, & semel causa decideretur. Cicatondonus, re cognita, ira æstuans, cum per internuncium vetuisset Ecclesiam adire: arctius cum Regina coniurat: atque vnum primò, mox & alterum ex ijs, qui cum Simone baptismum susceperant, quod per eos nonnulla haberet cum Patribus literarum commercia, eiecit: vitæ se parcere affirmans, quod essent adolescentes. Summonit dein etiam tertium nomine Fabianum, vno tantum puero relicto Meacensi, quem item eandem ob causam tandem exterminauit. Ita spoliatus fidorum comitum solatio, legendâ Sancti Sebastiani vitâ, quam Iaponicè versam Patres summisserant, crebrisque precibus sustentabat se Christi athleta, assiduas inter, & acerrimas administratorum Satanæ impressiones. Primi quique & astutissimi Procerum etiam atque etiam monere, agnosceret suas opes, ac spes: ipsum ab Rege primum, aut alterum esse, delectum filiarum Regis sponsum, Cicatondoni filium, & heredem: habere duodecim, aut quindecim hominum millia sub suis signis in bello, ad octoginta aureorum millium vedaigal: præterea ingenij dotes præstantissimas, quibus expectationem de se amplifi-

200 Cicatondonus Iezabele frater ducit ad catechismum audiendum adoptiuum filium Cicatoram.

201 Cicatora catechismum approbat.

202 Christianam religionem se profecti velle declarat.

203 Iezabel, & Cicatondonus se opponunt.

204 Cicatora in sententia permancet.

205 Amadatur à Rege Bungenle.

206 Fates eius constantiam per litteras louent.

207 Vfluquin iterum reuocatur.

208 Baptismum flagrat terribilissima mens impulsus.

209 Baptizatus cum tribus alijs Nobilibus Simonis nomen accipit.

210 Capri dissoluti & esse cum Christo antiquam Baptismi gratiam amittat.

211 Eius pietas in Templis, ac rebus diuinis.

212 Palam se Christianum profiteatur precatorium sertum è collo suspendens.

213 Cicatondoni, ac Regina in illum furor.

amplifi-

214
Familiarium
com mercio pri-
uatur.

215
Sacrorum libe-
rorum lectio-
ne se consolatur.

216
Proceres ma-
la ei suggerunt
consilia.

217
Ad Proceres
sapientes, con-
stanterque re-
sponderet.

218
Cicatondonus
Capralem ag-
greditur ad ex-
pugnandam Si-
monis constan-
tiam.

219
Caprales re-
sponso.

220
Cicatondonus
promissa, ac
minas intentat.

221
Reluctat Ca-
pralis constanti
animo.

222
Cicatondonus
promissa, ac
minas intentat.

223
Cicatondonus
promissa, ac
minas intentat.

224
Cicatondonus
promissa, ac
minas intentat.

225
Cicatondonus
promissa, ac
minas intentat.

226
Cicatondonus
promissa, ac
minas intentat.

227
Cicatondonus
promissa, ac
minas intentat.

228
Cicatondonus
promissa, ac
minas intentat.

229
Cicatondonus
promissa, ac
minas intentat.

230
Cicatondonus
promissa, ac
minas intentat.

231
Cicatondonus
promissa, ac
minas intentat.

232
Cicatondonus
promissa, ac
minas intentat.

233
Cicatondonus
promissa, ac
minas intentat.

234
Cicatondonus
promissa, ac
minas intentat.

235
Cicatondonus
promissa, ac
minas intentat.

236
Cicatondonus
promissa, ac
minas intentat.

237
Cicatondonus
promissa, ac
minas intentat.

238
Cicatondonus
promissa, ac
minas intentat.

239
Cicatondonus
promissa, ac
minas intentat.

amplissimam Iaponiæ vniuersæ concitarit. Videret igitur, ne non ea solum tam ampla, sed etiam vitam in exitum offerret. Quibus ille respondebat, se, generum esse Regis, filium Cicatondoni, immensum habere centum, & quemlibet magnum bellatorum numerum, præ Christiana fide nihilifacere: maiores ibi thesauros, illustriora decora possidere. Sinerent Christianum esse: cuncta ea reciperent: quin velut mancipium suo arbitratu vexarent: iam se, cum baptismum suscepit, ad ista omnia salutis suæ, & Dei gloriæ causâ perpetiendam animum confirmasse. Ergo, cum aliæ non procederent viæ, Cicatondonus de christianis sacerdotibus, ex Bonziana leuitate iudicans, Patrem Capralem statuit attentare. Verbis non inhumanis nunciatur. Primum, Cicatoram suum filium, qui ante susceptam christianam religionem in potestate patris obsequenter fuisset, postea multis in rebus contumacem sese præbere. Quare dolere se, quod Capralem eum initiasset. Deinde, cum suus filius tam illustris esset persona, indignum esse adeo frequentare Ecclesiam, & globulos pendentes ab collo ferre. Postremò cum in Regno Bungeno, ceterisque terris suæ ditionis multa essent Camium, & Fotoquum templa, & sacra; si Christianus foret Cicator; ea euertere. Quare se etiam, atque etiam orare, & obsecrare Patrem, vt omnino illum à christiana religione reuocet: ac de cetero certus sit Cicatondoni christianis rebus non fauendum minus, quam fauere esset Cicator, si Christianus perseveraret. Respondit Caprales Cicatoram ab ipsomet Cicatondono ad Ecclesiam primum adductum, vt christianam disciplinam cognosceret. Quare de nemine queri posse, quod baptismus ei impertitus sit, ad quem ipsemet voluerat præparari. Nec contumaciam in schola Christi doceri, sed obedientiam. Ad hæc Meacensi in Regno Cungios, & Voiacatas esse Christianos, nihilo Cicator dignitate inferiores, & ipsam filium Regis Bungensis Sebastianum, voluntate Patris summa, initiatum esse. At in Europa, cui comparata Iaponia pusilla erat Insula, potentissimos Reges Christianos esse quorum summum decus esset frequentare Tempa, ad venerandum vnicum mundi Procreatorem, ac Salvatorem, & opem ab eo suppliciter exposcendam. Globulos ab collo pendulos ferre, nullâ christianis lege præceptum. Quare posse Cicatoram abstinere. Si ad Templum veniret, nunquam inde, nisi consilia optima reportatum. Regni Bungeni Dijs non admodum ex proximo imminere cladem, quam timerent: nec vicumque eveniret quicquam inde pertimescendum, cum ante oculos vniuersæ Iaponiæ versaretur Nobunanga, quamuis non Christianus, tam felix Imperator, tam acer Camium ac Fotoquum euersor. Demum Cicatondoni non satis intelligere quam simplex, ac pura sit Dei lex: qui putaret eius prædicatores adeo turpiter præuicari debere, vt suaderent deserendum, quod amplectendum, vel cum periculo vitæ docent. Itaque quamuis non solum quotquot in Iaponia Socij sint, sed Ecclesiæ per eos instituendæ omnes periclitarentur; nunquam consilium tam perfidum, tam impium ex eorum ore proditum. Ad hæc Cicatondonus primum ingentia promissa ostentat: tum grauissimas intentat minas, easdemque Regina aggranat, nunquam credentes fore vt constantia christiana tanto intervallo Bonzianam transcenderet. Sed cognouerunt longè aliam esse virtutem, quam Sanctus Spiritus deuota sibi pectora ex alto induit, atque eam, quæ de terra, seu tartaro nascitur, adumbrata, fluxa, inanis. Responsum est aperte, & grauitate, nec spem vllam posse cum rebus, quæ sperantur in celo, comparari, nec Christi discipulos consuesse minas hominum pertimescere, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Si armata manu in Ecclesiam irumpere, vt pauculos peregrinos, qui rectam salutis viam errantibus populis monstraturi ex alio mundo aduenerant, enecarent; inuenturos cunctos non armis ad repugnandum instructos, sed precibus, & diuina fiducia communitos: paratiores ad excipienda vulnera, quam esset futurus miles ad inferenda. Rex interim aberat, cum Principe filio, ad nouem milia passuum venationi intentus, initioque barbarum noluerat suam imponere auctoritatem, sperans Cicatondoni impetum per sese casurum. Tantum iusserat nunciari sibi quem causa progressum

gressum haberet. Itaque admonitus à Caprali quid comminatus Cicatondonus
esset, utque de ea re nihil caperet molestiæ, quòd summam felicitatem pro ca-
tholica fide mori Patres existimarent; respondit: Non esse eum Cicatondono ra-
tionibus agendum sublimibus, & magni ponderis: sat esse dicere baptismum non
esse rem eiusmodi, quæ semel suscepta posset rejici: nec debere Patres in se reci-
pere Cicatoram ei obediturum. Nam quicquid is faceret, nunquam ita satisfac-
turum, quin plurimas inueniret Cicatondonus querelarum causas. Ceterum
bono essent animo, vitas ipsorum, & Ecclesiam sibi curæ esse. Christi inter
hæc simplex tyrunculus penè circumuenitur fraude hominis multæ apud eum
auctoritatis: qui spoliatum omni auxilio, consilioque adolescentem his verbis
aggreditur. Cicatondono patri tuo hæc certa stat sententia, hodie, vel cras ir-
ruere in Ecclesiam, & igni, ac ferro delere omnia. Hic Patres magistri tui haud
dubiè mactabuntur. Itaque tuâ causâ ipsi peribunt, Templum euerteretur, Chri-
stiani de medio tollentur, perturbabitur regnum, tuus Pater in tumultu fortè
simul peribit, aliæque calamitates imminet, quæ te singulæ emollire deberent.
Alloquutus ego sum Patres: dixi id tibi consilij esse, ductâ Regis sibi, eam ad
christianam legem pellicere, & in Regno Bugeno multas excitare Ecclesias. Qua-
re renunciant Patres, fas esse tibi tantisper dissimulare, ac religione in consci-
entiâ abdito retentâ, tantum malum imagine obsequij auertere, tantæque spei
feruire. Hac machina optimus adolescens vehementissimè conquassatus, ne-
minem mortalium habens, quem posset consulere, alto plenus mæore abdidit
se in conclauē, & totum diem perseuerauit lacrimans, miserè curis distractus:
nunc ambigens an vera narraret internuncius, quidque saluo officio liceret exe-
qui, nunc impendentem Patribus, & Christianis calamitatem formidans. De-
mum respondit se parenti Cicatondono nequaquam aduersaturum. Hac etulga-
ta voce internuncius, ne si fraus, quam adhibuerat, veniret in lucem, præsens
fædè redargueretur; vrbe statim exiit. Interim celebrari pro victoria ab Eth-
nicis simplex adolescentis dictum. Regina, eiusque domus, & impiorum turba
omni exultare lætitia, ac triumphare. Nec minor ex altera parte Capralem
pupugit dolor, pertimescentem ne ea re Christianorum sacrorum exilimatio
euisceret. At grauissimè Simon indoluit, ubi se tam fraudulenter circumuen-
tum cognouit, edoctusque est quàm eo rerum articulo dissimulandum non es-
set: sique duo illi Sacerdotes christiani morerentur; optimè cum ijs actum iri, ac
loco eorum magno numero successuros ex India. Itaque confestim Cicatondo-
no significat, quod promiserat ei se non aduersaturum; sic acciperet, salua chri-
stiana religione. Ceterùm quamuis cuncta Iaponiæ regna verterentur in tene-
bras; nunquam in suo corde legis diuinæ lucem obscuratum iri. Eodèmq; tem-
pore, sagacitate virili vsus, viam inuenit, qua filium Regis Sebastianum alloque-
retur: qui miseratus adolescentem, squallore, & macie ob arumnas confectum,
recepit se ita causæ eius affuturum; ut si ille eijceretur, comitem se exilij adde-
ret. Cùm repentiè dira fama manat, actum de rebus christianis. Cicatondonum
supremis irritatum Simonis vocibus magnam armatorum manum immittere ad
Patrum necem, ac Templi, domusque euerisionem. Narrauitque postea Seba-
stianus datum duobus Nobilibus propriè negotium, ut Capralem necarent: duo-
decim militibus, ut Fratrem Ioannem in frustra conciderent: quòd is, eum Iapo-
nius esset, causa, & fomes constantiæ Cicatoræ haberetur: ad eum confirman-
dum vel occultè penetrans, vel literas furtim transmittens. Ceteræ multitudi-
ni alij promiscuè trucidandi domestici, Templumque, ac domus diruenda desti-
nata erant. Hac fama vulgata, Patres ad inuocationes Sanctorum confugere, ad
ieiunia, preces, sacrificia: & huc conferre omnia, ut Deus id ageret, quod glo-
riæ suæ conuenientissimum esset, ac robur Simoni inspiraret. Gestientibus læ-
titia Bonzijs, & passim Ethnicis, Christiani, ob excellentem martyrij opinio-
nem, ad Templum concurrere: nusquam tristitiam, nusquam hesitationem,
aut metum; sed in omnium ore, oculisque christianam fortitudinem, & gau-
dium cælestè vidisses. In magna multitudine, quæ conuenerat, varij fiebant

222

Bongi Rex de
his certor à
Caprali factus
sapienter re-
spondet.

223

Parulus Si-
mon, ac sim-
plex vrbe cir-
cumuenitur.

224

Notat puerulus
consilij inops.

225

Cicatondono
se non aduer-
saturum respon-
det.

226

Ethnici illum
expugnam
canunt.

227

Capralem astus
percellit.

228

Simon decep-
tum se doler.

229

suum respon-
sum explicat ac
temperat.

230

A Sebastiano
Regis filio au-
xilium implo-
rat.

231

Cicatondonus
in Patres, ac
Christianos fu-
git.

232

Martyrium ex-
pectantes Chri-
stiani ad Eccle-
siam consu-
gunt.

cir-

235
 Novis vestibus
 ornantur.

234
 Ab Ecclesia se
 retrahere cœu-
 rant.

235
 Christianus iu-
 uenis martyrij
 o. causam a-
 mittere recusat.

236
 Eius vxor, ali-
 æque mulieres
 martyrium re-
 fugere nolunt.

237
 Noctu nobi-
 les mulieres
 ad Ecclesiam
 accedunt spe
 martyrij.

238
 Rex Iezabelis
 repudium mi-
 naturæ nisi à
 Christianorum
 persecutione de-
 listat.

239
 Capralis mor-
 ti se, ac suos pa-
 ratos offert pro
 publica quiete.

240
 Regis ad eum
 responsum.

circuli, nec nisi de contestanda fide, de Triumpho Martyrum, de felicitate æterna sermones. Quin, ad clarius sui gaudij documentum, venerant vestimentis novis ornati. Iubente Caprali abscedere, ne quis suspicaretur arma comparari ad repellendam vim; responderunt Nobiles: Si Rex iuberet mori; absque mora oblaturus ferro ceruices. Sed cum hanc impiam vim per summam iniuriam moliretur Cicatondonus nihilo ipsi nobilitate superior; se intelligere ipsi Regi gratum facturos, si vim vi conarentur repellere. Itaque se adesse ad subeundam gloriosam mortem, verum certando paratos, & gladios proferunt; quos tectos attulerant. Patres ubi præmunire se precibus, & generali confessione; legunt è sacro calices, reliquiarias thecas argenteas, & reliquam pretiosam Ecclesiæ suppellectilem, duabusque inclusa capsulis, christianum iunem rogant domi suæ asseruet, vt post mortem Patrum Vsqvianorum Patri Ioanni Baptistæ Funarij degenti traderet. Hic respondit sibi eam custodiam nefas excipere, quod statuisset pro defendenda Ecclesia mori: sed rogaturum vxorem, vt ipsa conseruaret. Hæc, audita re, penè cum stomacho: Id enimvero nouum planè est, inquit, Patres hac nocte expectare martyrium, teque gaudere tam beati finis consortem esse, ac mihi suadere, vt martyrij expertus ad argenti custodiam domi sedeam. Reuertere in Ecclesiam, iam ipsa quoque adero. Erant domi ferme mulieres decem christianæ: hæc vir, & vxor singillatim rogant, vt velint capsulas asseruare: sed singula respondere, cum sua Domina, ceterisque Christianis martyrium subituras. Itum ad alios, idem respondent: vt demum oportuerit ad hominem Ethnicum, ceterà minimè malum, transmittere. Ethnici domicilio Patrum vicini, nudatis suis domibus, translatis in tutiora rebus, ne eas quoque, tanquam contagio, vel prædator, vel ignis intaderet; ipsi sceta ferè Foquexi, hostes diuinæ legis terribilissimi, armis succincti auidè opperiebantur primas motus scintillas veteri explendo furori. Nocte intempesta dum Christiani in Templo ad omnes auras intenti excubant, Ecclesiæ fores pulsantur: & ecce nobiles feminae aderant honesto cum comitatu, quoniam illic ipsarum viri martyrij causa vigilabant, se quoque venisse tam gloriosæ palmæ consortes futuras. Quarum vna, quod parentes Ethnicos lateret, in contiguam Christianæ domum rupto pariete transferat: nec potuere persuaderi, vt remigrarent domum. Ipsi Cicatondoni propinquus Christianus vnicum filiolum fermè septennem, postquam blanditijs, & gremio fouens consopiuerat, collocauit in lectulo, & prope rauit in Templum. Nocte infomni exacta, ubi illuxit, Patres diuino sacrificio, & cohortatione solatos dimittunt. Sed illi, si fortè dilata esset in lucem cades, non in sua tecta, sed ad proximos quisque amicos, & cognatos digrediuntur protinus accursuri: ac nocte insequenti eodem seruore reuertuntur in Templum: quæ nihilo minore martyrij spe traducta; præsertim quod Regina nunciari iusserat dilatam eo die cladem, si fortè animum Patres inducerent Cicatorum ad officium adhortari. Sed placuit Deo sacrificia illa fidelis populi incruenta suscipere. Rex quo progressa Iezabelis importunitas esset edoctus, seriò christianam causam capessuit, palàm denuncians mulierem prorsus intolerandam, nisi abstereretur maiorum metu malorum, se eodem momento repudiaturum. Et sanè nihil hac tanta in tempestate admirabilius fuit, quàm Regis animum calumniarum atrocitate, & multitudine in christiana causa nihil intrepuisse. Qui cum Pater Capralis, exposita vitæ christianæ formâ, legisque diuinæ præceptis, quidque Patribus in Iaponia propositum esset, docuisset, non per ipsos excitatam turbam, ex qua totum regnum in discrimen veniret, quod inimici iactabant, sed per Cicatondonium: Neque æquum fuisse ab diuinæ legis iniuria peti eius impotentia medicinam. Quanquam si procella remissura esset Patrum necesse, paratas ipsi haberent ceruices. Rex in hunc modum excepit. Non solum septem ac viginti annis experimentum vitæ vestræ feci, quamque pacem, & caritatem christiana lex doceat, sed initio navigationis Lusitanum hominem nactus, qui per occasionem curandi Regis Amanguciani mei fratris è scelopeti vulnere, mecum tres annos fuit, ex eo dissimulanter Lusitanicas, & Indicas res volui co-

gnoscere, & super omnia Religiosorum mores. Deinde quò certius ex illo, alijsque Lusitanis audita explorarem, certum mihi hominem in Indiam, qui redijt Christianus, ac retulit quæ Lusitani narrantent, inferiora esse vero. Regnorum clades satis noui vnde oriatur. Potentium iniuriæ, qui quæ iniqua sunt, contra fas tueri obstinant animos, tumultus cient omnes, ac seditiones, eoque gratum est, quòd me Cicatondoni factorum admonuisti. In Dei tuendis Templis mea dignitas agitur: quòd si non impendio, at iussu extructa sunt meo. Cicatora quoque mei patrocinijs est: quòque res facilius componatur, statim illi filiam despondebo. In summa bono este animo. Nam si quæ in alienis Prouincijs contra vestros sunt iniuriæ: pro meis duco: vos, quos complexos sinu teneo, profectò nemo priùs quàm me lædet. Videbatur inclinata tempestas, cum rursus propè violentius incitatur. Sebastianus tenèri non potuit, quin grauius apud Cicatondonum exostularet: quando iam ipse esset Christianus, ita pugnare eum ne Cicatora legem eandem profiteretur: quid esset aliud, quàm suum, Regijsque factum condemnare? Cùm sibi ipse Patres tanquam magistros adscernerit, & Templum tanquam scholam frequentet, ijs necem, huic excidium moliri; quid aliud esse, quàm sibi ignominiam irrogare, bellum indicere? Postremò quòd necem familiaribus ipsius interminatus erat Cicatondonus, si quis ad Simonem literas ferret, similiter se eius domesticos accepturum. His verbis non grauius Cicatondonus, quàm Regina Iezabel foror eius exarsit. Iam Sebastianum nequaquam pro filio sibi fore dictitans: & factò agmine, vnà cum alijs primis è Regno, de integro Regem vtrumque, ac magis iuniorem aggrediuntur. Ne parui momenti ducerent rem: sibi cognitum coniurare clanculum Christianos, Sebastianò, & Cicatorà ducibus. Si iam nunc tam pauci numero hæc auderent; quid fore mox aucto numero, corroboratis viribus, audaciâ confirmatâ? Aspicerent Ieoxorum facinora, qui deiectis è solio Regibus, quorum erant imperio subiecti, homine Bonzio sibi præposito, iam tertium, aut quartum annum contra Nobunangam bellum gererent. Maturè igitur execrandam sectam exciderent stirpitus, antequam in regni exitum inualesceret. Quibus calumnijs feruentibus, & Matre apud filium, totque alijs necessitudine summa coniunctis, eas inuidiosissimè exaggerantibus, Bonziorum vniuersa natione, etiam populo contra pugnante, quis non diuinæ tutelæ pauculos Agnos tot inter Lupos protegentis numen agnoscat? Deus igitur, qui olim dixerat: Ego pugnabo pro vobis, & vos tacebitis. Patribus iam non nisi in diuina ope sacrificijs, maceratione corporis, & precibus exposcenda occupatis, Regis vtriusque corda ad eò vasti, violentique torrentis impetum fixit: vt quamuis Ethnicus aduersus homines tanta necessitudine coniunctos, pro Christiana Lege, & peregrinis hominibus certamen susceperent. Iunior tantùm Rex, ne tam atroci in crimine secors videretur, voluit quæ de coniuratione dicebantur cognoscere, libensque cognouit Christianos in vinculo pacis, caritatisque coniunctos bello non contra Principes, sed contra vitia suscepto, conspirare ad rectè facta, studiumque virtutum. Interque diuina præcepta, in primo ex ijs, quæ pertinent ad coniungendos ritè, ac piè homines inter sese, obsequium, & obedientiam aduersus Reges, ceterosque Præsides contineri. Iam erat debellatùm, cum tanquam vltima subsidia Bonziji quinque, quorum è nutu cuncta administratio regni pendebat, coniunctis animis, & consilijs ad Simonem circumueniendum tendunt. Sed eum ille per internuncium, qui significarat eos adesse, respondisset libenter se venturum in colloquium, si posset, quod petitum veniebant, concedere: ceterùm cum iam esset Christianus, ne in sermone vltro citroque aliquid minùs iucundum auditu excideret: vtrique parti expedire abstinere congressu; Bonziji ante telicōnietum victi abscesserunt. Exitit ex vniuerso hoc certamine gloria Dei maxima, animus ingens Christianis accessit. Eorum constantia Ethnicos multos baptismi amore succendit, quorum tres & viginti claro genere Dominica Sanctissimæ Trinitatis expiauit. Vnus item Nobilium iam antè Christianus, sed cuius deplorata habebatur salus, ad officium reuocatus, ac Sebastianus ipse vehementer

241

Noua exorta tempestas ex Sebastiani in Cicatondonum inuectura.

242

Iezabel, & Cicatondonus magis iritantur.

243

Christianos de coniuratione contra Regem insimulant.

244

Rex coniurationem inuestigat.

245

Christianos contra vitia, non contra Principes coniurasse reperit.

246

Quinque Bonziji Simonem alloqui petunt.

247

Non permittuntur accedere.

248

Christianorum perspecta constantia.

249

Ethnici multi baptizantur.

250. *Iezabel dolorem Deo vindicæ, æstuat.* ter incensus. Ad hæc cum Reginam, quo tempore maximè laxis habenis Ecclesiam incurfabat, dolores corripuissent acerrimi, & vt manifesta probebant indicia, Diabolus inuassisset, quamuis domestici studerent arcanum habere; tamen res emanauit, diuinæque vindictæ tributa est. Vti etiam incendium, quo sororis eius ædes eodem tempore penitus conflagrarunt, tantum residuo cubiculo, quod Sebastianus post christianam fidem susceptam ædificarat. Senior Rex vbi omnia in tranquillo constituit; monuit sapienter Patres, vt Christianorum lætitiã temperarent; ne si insultare victis viderentur; malè obductum vlcus rescinderent. Interim in ditione Bartholomæi penitus extirpata Idololatria est; vt iam in ijs terris nulla argumenta impietatis, sed solum Tempia christiana, & frequentes Cruces cernerentur, quas populo moris erat in transitu genu posito adorare. Atque, ad firmamentum pietatis, hoc simul tempore dirus ille Bartholomæi, & Christianorum hostis Isaphæis impurum spiritum tartareis potestatibus dedit: è conuiuio, quod celebrabat, coactus repentina necessitate exurgere, ac repentiè extinctus. Bartholomæus grati animi ergo nouum Templum Omuræ, sumptu haud modico, posuit. Haud paulò maius firmamentum fidei rebus, & gaudium Christianis accessit ex adueto ex India Sociorum auxilio, vt ijs angustijs amplissimo. Nam Balthasar Lopius ad postulanda missus auxilia, quod supra narraui, cum tredecim Socijs ab Valignano acceptis, in quibus octo erant Sacerdotes, quinto Nonas Iulias Cocinocum appulit, quod in terris Arimanis Oppidum constanter in fide perstabat. Gratulatione summa Christianorum excepti immitentium se in aquas, vt osculum manus admouerent: tum puerorum, puellarumque sacra cantica modulantium occurfu. Capralis tempestate Bungenfi in tempore sedata, statim accurrit: aliosque alijs disponens sedibus, ipsum Balthasarem Lopium, cum Aloysio Almeida, in regnum Saxumanum Cangoximam, quò primùm olim Xauerius appulit, Regis accitu misit: quanquam, Rege à Bonzijs peruerso, nihil profectum est, nisi vt laboraretur, Petrum Ramonem tyronibus præfuturum Funaium duxit, cum socijs iunioribus, vt aliquod Collegio, ac tyrociniò exordium feret. Aded per aduersa proficit Dei lex, Deique famuli ex ipsa dæmonum, eorumque satellitum vexatione animos & robur ducunt. Porro iam pridem summè expetebatur Collegium, ac Tyrociniũ in Iaponia. Nam cum experimento constaret nonnisi post multorum annorum usum ad explicandum pro concione catechismum cum aliqua dignitate alienigenas Iaponicam linguam ediscere, & suos Iaponios prædicatores libentissimè Iaponij audirent, gensque cuiusvis capax virtutis esset, ad prouehendum opus nihil erat consultius, quàm Societati lætæ indolis Iaponios adolescentes adiungere. Hos autem tum disciplinæ religiosæ formare rudimentis, tum sacris imbuere literis oportebat: quæ feri sine Probationis domo, Collegioque non poterant. Præterea esse domicilium oportebat, vbi recens ex Europa aduerti linguas, ritusque Iaponicos discerent, & quò fessi, sparsi que varijs sedibus, ad animi vires & corporis colligendas, receptum haberent. Denique vt ipsa Iaponiorum tenera ætas, quæ nullâ culturâ, summa in licentia, & vitijs fœdissimis educabatur; christianæ sanctitatis lacte imbueretur, vnâ cum literarum initijs. Quibus omnibus tam copiosi auxiliij leuamento aliquod exordium factum. Omnium verò Iaponiæ Orarum, in quibus tum Christiani versabantur, ob patrociniũ, ac potentiam Regis Bungi, Funaium opportunissima sedes est visa, quam sedem in eo Regno Societas primam habuerat. Iusserat Pater Generalis considerari, num domus quoque Professorum statui posset: sed nullo modo ei locum in præsentia esse existimatum est: maximè ob gentis paupertatem. Nam Principes, si paucos è potentissimis demas, ditione vniuersa distributa in populares, hisque operas Dominis quotidianas, militiamque præstantibus, vix è vectigalibus colligunt, quod ad sustinendam dignitatem, neque id admodum abundè satis sit. Itaque non solum suis impendijs necesse erat victitare Patres: sed ferè etiam excitare Ecclesias, sacram supellectilem, & quæcunque forent vsui comparare, & insuper, qui ea curarent, mercede conducere: quod pecunia Almey-

Almeyde efficiebant, cuius parte certos redditus in eam rem coëmerant in India, partem adhuc negotio exercebat. Quod quanquam cuperent Patres deserere; tamen quia nulla præterea erat via eius Ecclesiæ initia sustentandi, & negotium nullas habebat sordes; ac Mercatores, qui norant, quàm sancto operi ea pecunia inseruiret, non modò nihil offendebantur, sed libenter iuuabant; aliquandiu retentum est. Nec solùm Euangelici præcones indè alebantur, & diuino cultui necessaria parabantur; sed etiam multos ad fidem elemosynæ alliciebant: & ipsum Bartholomæum inter difficultates bellicas sustentarant. Quæ pietas sic perstringebat plerorumque oculos; ut alij non crederent è tam longinquis oris, tot per discrimina navigare homines in Iaponiam, ut suâ ibi impensâ victarent: sed vel fame pulsos, ac rebus ad vitam tuendam necessarijs in solo patrio destitutos: vel certè eam speciem abstinentiæ non fore perpetuam; sed tanquam escam adhiberi, dum se penitus insinuarent, ut postea cum inualissent, ipsos Iaponios spoliarent. Ita mendicitatis Euangelicæ lucem nondum sustinere poterat Iaponum acies, præsertim in Ximo, ubi præcipuum Christianorum, & Patrum corpus. Nam Meacensis Ecclesiæ maior erat splendor. Sed cuncta illic adedò turbulenta bellis; ut nihil certum, ac stabile moliri posses. Felicissimè tamen hoc anno progressa Religio. Inuit celebritas Templi nuper in Vrbe ipsa Meaco extructi: inuit favor eximius Nobunangæ. Itaque non solùm aliæ sacræ ædes cœptæ magnificentiores, altera in arce Sangæ, altera in Vocaiamæ; sed etiam multæ staturæ Cruces, & iuxta Meacum circiter passuum millibus tribus ædes Sancto Michaëli Archangelo erecta: quem Organtinus, ad expugnandos Iaponiæ Diabolos, sibi ducem assumpserat. Baptismi verò nunquam antè ijs in oris habitis splendore, ac numero candidatorum celebriores. In ditione Sangadoni amplius duo millia capitum, nullo reliquo Ethnico, expiata. Item nullus reliquus Ethnicus factus est Vocaiamæ, ubi centum supra mille abluti. Tacazouqui amplius quater mille, alij alibi. In singulis arcibus Christianorum celebrata insigni cerimonia diuina mysteria, Sangæ die Ascensionis Domini, Tacacucui die Pentecostes, Vocai die Corporis Christi, Vocaiamæ die Assumptæ Virginis concursu maximo, non Christianorum modò sed etiam Ethnicorum, & in singulis hiscè Ecclesijs noua erecta Crux: Præfatiq; arcium vniuersæ multitudini epulum dedere. Mirùm quantum gaudebat Organtinus Cruces erigere, dicens sentire se quodammodo fugam Dæmonum ad earum conspectum. Idcirco etiam gaudebat ubi populos è conuentibus pijs dimitteret, sat grandi Cruce manu suscepta, ter, & quater eis benedicere, magna signa figurando.

Hoc statu Iaponiæ, inter Abassinos magnum illud Aethiopiæ, & Societatis lumen Andreas Oniedus extinctus est. Cùm calculi dolore, unde & consumptus; cruciaretur acerrimè, usquè eò, ut quidam inuisentium miserati, ipsam præoptandam mortem dicerent; Ne, inquit, ita loquimini filij: nam equidem, si hoc in Dei seruitium cederet, gauderem vel annos triginta sic viuere. Literæ Sociorum de eius excessu, haud dubiè cum magna rerum magnarum iactura periere. Premonenses Christiani nimia quadam, sed condonanda simplicibus, & dolentibus comparatione, in literis ad Proregem Indiæ publicè datis, Sancto Paulo æquiparant: & adijciunt nunquam eum destitisse dictis, & factis perpetrare miracula. Hinc potest intelligi quantus cunctos luctus oppresserit. Isaacus Barnagazius ad funestum nuncium percussisse frontem sibi manu dicitur, cum gemitu clamans: Occidit Patriarcha: omnes occidimus. Et sanè non dubitabant Abassini sanctitate eius regiones illas sustineri. Certè anno post, Barnagazius contra Regem, à quo rebellarat, pugnans occisus est. Ad sepulchrum viri Dei non solùm venerationis, sed etiam beneficiorum impetrandorum causâ, continuè etiam Schismatici itare cœperunt, thusque, triticum, & alia dona offerre: ablatum ex eo puluerem, vel epotum cum aqua, vel laborantibus membris impositum, mirè salutarem sibi, atque adedò frugibus, & armentis suis experientes, Abassinus, nomine Xaxa, idem medendi peritus, cùm vlcere in il-

260

Almeyda permissus est mercaturam facere ad subleuandas Ecclesiæ res.

261

Quid sentiant Iapones de Europæis ad illos accedentibus.

262

Christiana rei felices successus.

263

Sangadoni, & Vocaiamæ omnes baptizati: alibi multi.

264

Cruces publicè eriguntur, Dæmonesque fugantur.

265

Andreas Oniedi mors, & laudes.

266

Eius in summis doloribus tolerantia.

267

Populi de eorum æstimatione.

268

Isaachi Barnagazij dictam ad eius obitum.

269

Ad eius sepulchrum etiam Schismatici confugiunt.

270
Graue vicus ex
eius feplulchri
puluerre fanatur.

bus grani periclitaretur, quod fiebat curatione atrocitus, auditam fibi vocem in
fomnis iuratus aſeruit: Quid fatigaris medicamenta fruſtrâ conquiens? Ad
Patriarchæ tumulum: indè puluerem lege, aquâ mollitum obline, perſanaberis:
cùmque paruiffet; terno oblitu vlcus obductum. Eodem modo puellæ, cui
apoftema pedem putrefaciebat, reddita valetudo: & parturientibus; puluere
inaqua epoto, feliciter expediti partus. Nec Hæretici pauci, quod magis mirandum
eſt, eâ miraculorum vi incitati, fidem catholicam dicuntur amplexi.

271
Ad eius feplulchrum iuramentum nunc peata.

Itaque tumulus Patriarchæ non ſolum viri ſancti monumentum; ſed etiam diu-
inorum fons beneficiorum eſt: Quin etiam in controuerſijs ara ſanctiſſima:
nam in grauib; diſceptationibus, qui iuſurandum exigunt; ad tumulum Pa-
triarchæ iuratos deducunt: idque grauiſſimum habent iuſurandum: & exem-
pla in peierantium vindictam commemorant. In pluuia quoque inopia, cùm
ad Patriarchæ feplulchrum Hæretici oraſſent, polliciti ſe fidem, quam ille doce-
bat, ſi votis annueret amplexuros; eo ipſo die largus imber effuſus eſt. Nec
verò tanta ſanctitatis opinio viri merita, ſi ex vero æſtimentur, tranſcendit. In-
de vſque ab inita Societate æquabili tenore ad virtutem eximiam contendit. Vſu
prorſus vini ſibi interdixerat, ſed repetere ab Ignatio eſt iuſſus. Ceterùm opta-
tum illi Aethiopicus Patriarchatus ærunnarum prouentum tulit. Cibo vteba-
tur è feminibus quibuſdam ſubamaris, nonniſi infimæ, ac tenuiſſimæ plebi vſi-
tato. Et eſt, qui quatuor annis apud eum verſatus, nunquam carnibus eo tem-
pore vidiffet veſcentem confirmat: vt facile ſit intelligere omnino abſtinuiſſe.
Quòd ſi quid vnquam apponeretur minimè ingratum guſtatui; ipſemet, quò il-
lecebram omnem extingueret, ſaporem de induſtria confundebat. Nec rarè
ſatrarum literarum pabulo intentus, appoſitâ iam menſâ, eſcas patebatur fu-
gere, ac perdi. Quin ita memorant ſolitum in diuinorum librorum ſtudio at-
tentionem figere; vt interdum ingreſſis domum pueris, ac luſitantibus, & ſi quid
inueniſſent, auferentibus ſub oculos eius; Pater nunquam ſentiret. Itaque non
immeritò ab Catholicis iuxta, & Schiſmaticis Eremi priſcis cultoribus compa-
rari ſolebat: eùm tamen etiam paſtorales virtutes in ipſo admirabiles elucerent.
Erga pauperes miſericordia fuit tanta; vt ad duorum iter dierum pedes cir-
cumiret maxima inter pericula (nam fuit inter alia, vt ab ferocibus Elephantis
propè conficeretur) emendicatò, ab Hæreticis quoque ipſis corrogans, quod
ſuos in pauperes diſtribueret. Quicquid verò nanciſcebatur, præire amans pre-
cantium verecundiam; ſtatim diſtribuebat: nihil ſibi reponens, ſed arctè ſimul
ac latè viſitans in diem. In puellæ orphanæ dotem mulam ſuam dedit: cùmque
grauius ſæuiret fames, ac cetera tradidiſſet omnia; vnicum bouem, quo Pagos
inuifens ad ſacrum instrumentum deferendum vtebatur (namque boues per ea
loca pro iumentis adhibent) occidi iuſſit, & diuidi pauperibus. Et interroganti-
bus, cur occideret bouem, qui poſtridie erat vſui futurus; reſpondit: Hodiernæ
neceſſitati occurramus, cras Deus prouidebit. Et idem ſub tempus Monachus
Abaffinus vltro adiens Barnagatum, commendansque Patriarcham, quem ſan-
ctum appellabat, & cuius cauſa eas Deus terras protegeret; impulit, vt ad rele-
uandam inopiam aliquantum ei veſtium, & multos boues dono mitteret. At
Patriarcha, more veteri vſus ſanctiſſimorum hominum, ne ſacris quidem parcebat
veſtimentis, ſi pauperum egeſtas premeret, diuinæ parens voci, quâ miſericor-
diam ſe, quàm ſacrificium malle bonitas ſumma teſtatur. Ex qua cura corpo-
rum pronum eſt intelligere quo ſtudio animas procuraret. Fertur homini Hæ-
retico non indocto, plagis grauiſſimè olentibus cooperto, complures dies in-
ſeruiſſe, in miniſterijs etiam infimis; ſic, vt ab vtroque & corporis, & animi
morbo admiratione caritatis hominem liberarit. Quàm conſtanter catholicam
Religionem profeſſus, tutatusque ſit apud Reges Abaffinos, quam ob rem ſuper
alias iniurias exilium tulit, ſuo dictum eſt loco. Nec dubium erat, ipſiſmet pro-
fitentibus Abaffinis, tantum eius diſputationibus, ſcriptiſque voluminibus, ac
præcipuè exemplo vitæ profeſtum; vt niſi detereretur vel rerum, vel vitæ amit-
tendæ metus; populi paſſim, quod tam ſanctus vir docebat, ſine mora comple-
xuri

Hæretici veram
fidem ſponden-
t; vt pluuia per
eum obineant.

272
Abſtinet à vi-
no conſuecit.

273
Vili cibo vſus.

274
A carnibus ab-
ſtinuit.

275
Ad res diuinas
intentiſſimus.

276
Miſericordia in
pauperes.

277
Sua mula or-
phanam puel-
lam dotat.

278
Bouem, quo
ipſe vtebatur in
pauperes diſtri-
buit.

279
Ne fieris qui-
dem veſtibus
parciſ.

280
Malè olentem
faucium hæreti-
cum ſanat cor-
pore, & ani-
mo.

xuri essent. Denique quamvis per Pontificem liceret ad oras transire meliores; maluit inter tot ærumnas, periculaque, victum sibi interdum manu quærens perseverare, ne relinqueret paucas illas Christi oviculas sine pastore. Et tamen Patriarchæ titulum, vel tot ornatum miseris semper cupijt exuere, non otij amore, sed vt quemcunque Pontifex suffecisset, ei in sancta humilitate fidele ministerium exhiberet. In miraculis, quæ Fremonenses, vt supra retuli, in literis ad Indiæ Proregem testati sunt, quandiu vixit, nunquam cessasse & dictis patrare, ac factis: quæque alij deinde distinctius enarrarunt, illud celeberrimum fuit. Cum tanta vis locustarum irruisset, vt arborum rami præ pondere incuruarentur, & cunctis desperatio incessisset, miserrima strage impendente satis, & quidam Abassinorum suos vellent accire Monachos, qui execrationibus abigerent; Patriarcha conuocato in Templum populo, supplicationem instituit ad Crucem iuxta positam. Ecce autem postridie vniuersa illa multitudo reperta est ipsis in arboribus, in quibus confederant, arida, & exanimis, ne vnâ quidem superstitite. Nec semel postea eandem pestem vel extinxit, vel ab finibus Catholicorum abegit. Quin ferunt Hæreticos finitimos interdum conquestos, quod ipsorum in terras exitium immitteret: quos cum audisset Monachus, acriter increpitos, quod Viro sancto malè dicerent; veniam petiit ab eo misit: & illi maioris mali metu protinus paruere. Certum est multos pueros ab eo, recitato Euangelio, valetudini restitutos. Homo Schismaticus filium grauiter laborantem captato tempore, dum Patriarcha sacrum faceret, delatum in Templum, in solo iuxta altare deposuit, sperans Sancti Antistitis promeritis conuoliturum: & pariter, cum sine missæ, puero mala valetudo decessit. Xaxa (cuius ante memini) de se testatur, cum ab Turcis captus ad Mahometismum adigeretur, se pileolum, quod gestabat in capite, ad Patriarcham misisset, monumentum ut pro se preces faceret, ac subinde noctu fugisse: & quanquam nandi imperitum, sinum maris transisse feliciter, ac rediisse ad Patriarcham. Afer natione Abassinus sanctè asseuerat, sibi adhuc hæretico quinque & triginta dierum viam absentis visos in quiete Patriarcham, & Patrem Emmanuelem Ferdinandum, cum videretur sibi è sacro calice bibere, quem Patriarcha porrigebat: duobusque post annis, cum mercaturæ causa in eum locum venisset, vbi Patres erant; statim ex figura, quæ menti infederat, in somni animaduersionem venisse, & ad fidem catholicam conuersum. Vni Lusitanorum filiolus erat cæcus, ac cetero corpore pessimè affectus: itaque & suam, & filij calamitatem miserati parentes, ad Patriarchæ preces confugiunt, vt filio vel valetudinem ab Deo impetret, vel, si ita expediat, calamitatis finem. Deus elementissimus non quod optatius parentibus, sed quod puero opportuniùs perègit, non breuem vitam, sed æternam largitus. Vbi ad finem sacrificij venit, quod ob eam rem sanctus Præsul obtulit, infantulum vita reliquit: & conuersâ ad lacrimas Matre, vt mos est feminarum, Maritus: Quid est, inquit, quod ploras? nonne id petiuimus à Patriarcha, vt alterum è duobus vel valetudinem, vel finem calamitatis impetraret? En voti compotes facti sumus. Multa etiam narrantur prædicta ab eo diuinitus. Inter cetera, cum Rex Claudius, qui Atnasaqued nominatur contra Turcas expeditionem pararet, monitos à Patriarcha Lusitanos, ne in eam expeditionem irent. Nam neque Imperatorem, neque ipsos, si proficiscerentur, euasuros: quod planè euènit. Cum verò Adamante Sagedo victo venerunt Patres in Turcarum potestatem: prædixit, vti item euènit, nihil passuros. Diximus alibi de Pagi Fremonæ prænunciata incolumitate: sed singula persequi non vacat. Deum, etiam postquam terris excessit, suos Abassinos curare, tum de sepulchri puluere narrata, tum alia, quæ ad se confugientibus beneficia impertit, testantur. Ipsummet sibi apparuisse clausis custodiae foribus Abassinus, nomine Bailu Gorguis, affirmavit, cum captus à Turcis, & stipiti infingendus ei se commendasset, & manu apprehensa dixisset: Bailu Gorguis ne formida mortem, non enim morièris: eo dicto euasuisse ab oculis: seque postridie, præter spem, liber-

281

Ad meliorem transire Ecclesiam reuirit.

282

Patriarchæ titulum quærit deponere.

283

Miracula dictis, ac factis operantur.

284

Locustarum magnam vim supplicatione extirminat.

285

Pueri ad Euangelij lectionem sanati.

286

Captum à Turcis liberatum restituit.

287

Virus apparet absentis hæretico, qui propterea conuertitur.

288

Cæco, & malè affecto puero impetrat id, quod ei secundum parentum petitionem expedit.

289

Fortunam cladem Lusitanis prædicat.

290

Alia prædictio.

291

Apparet post mortem in vinculis detento, & liberandum prædicat.

- 292 Quando mor-
tus. libertate donatum. Obijt Sanctus Patriarcha Mense Septembri : diem, ob in-
terceptas, vti supra dixi, literas, non reperi. Annum circiter quintum & vige-
simum agebat cum in Societatem Anno millesimo quingentesimo quadrageffi-
moprimo adscriptus est, & octo post annos quatuor vota Gandiæ professus. Eius
obitu, Patriarchatus ad Melchiorum Carnerum Nicenum Episcopum labebat-
ur, qui iussu Pij Quinti in Machao Sinarum insula Sinicæ, & Iaponicæ Eccle-
siæ præerat. Sed iam Gregorius Tertiusdecimus prouiderat, vt in ijs, quæ ad
sacrum tribunal pertinent, in auxilium pifilla Ecclesiæ residentis in Aethiopia,
tota Patriarchæ potestas ad eum transferretur, qui de Societate Socijs ibi
præfset : is erat Pater Emmanuel Ferdinandus : qui cum Dambæ esset, quo
tempore mortuus est Fremonæ Patriarcha, anno insequenti Regem, qui in
Tigarim contra Turcas, & Bernagatum venit, comitatus, post victoriam Regis
Fremonæ substitit. Hic ille, & Franciscus Lopus, & Antonius Ferdinandus,
qui soli restabant, mutuo sibi solatio, ac lenamento, nullos tulere vberiores, quàm
patientiæ fructus. Quam verò sanctitatis famam reliquit Patriarcha Ouiedus
in Aethiopia decedens ; hæc iam in Brasilia Patrem Iosephum Ancietam
celebrabat. Paulò ante, Patris Generalis iussu, Collegio Bayensi Rector præpo-
situs, dum longâ epistolâ onus, honoremque enixè deprecatus bonam immu-
nitatem expectat; literas accipit, quibus absque tergiversatione iussus Prouin-
cialatum suscipere. Itaque necessitati paruit. Ignatius Tolosa, cui successit,
tyronibus instituendis, explanandisque conscientiæ quæstionibus, in Collegio
Bayensi præfectus est. Totâ Prouinciâ nihil maioris lucri per id tempus, quàm
constantia in tuenda libertate Brasiliorum, & sustinenda patienter eam ob rem
inuidiæ mole, & obreccationibus hominum exterorum, est factum. Admiratus
eam constantiam Episcopus palàm in Vrbe Bayæ pro concione commendauit :
conuersoque ad Patres sermone, & solatus, insuper confirmauit, ne vnquam
ab suscepto patrocinio terrore vlllo desisterent. Bini Sacerdotes, ac Laici in-
genti multitudini barbarorum ad oram maritimam descendendum occurrerunt,
Ad Illæorum præfecturam iter intenderant. Quibus Patres per ardua, per aque-
sa, per omni cultu, & comœatu deserta loca ærumnas perpeffi maximas,
tanquam missum Cælo Numen, adfuerunt. Multis vel infantibus, vel grandibus
natu passim pereuntibus (fame autem plerique cadebant) cælesti lauacro suc-
currere. Multos etiam à certa morte curâ, conquistisque, & distributis ciba-
rijs liberarunt. Nec multò post iterum duo occurrere cum aliquanto farinæ
mandiocanæ, quod è piorum liberalitate corrogarant. Quæ vbi cœpta distri-
bui, tum necessitas cognita miserorum. Auidè arripiebant simul ac vorabant :
ac si cui quid imprudenter excideret; circa positi cum impetu deiecti terram
certatim scalpebant vnguibus, si quod possent granum præripere. Itaque
cum satis lenandæ calamitati delata esca non esset; ad curandos morientium
animos deriuanda fuit cura. Infantes supra ducentos, grandiores centum & vi-
ginti, in vltimo vitæ habitu, vitæ pepererunt æternæ. Nec deinde in progressu
itineris grauissimos famis, ac sitis cruciatus ipsi effugerunt, sed magis tamen
angor animi consciebat : cum vbique spectarent hominum cadavera vel in
fluminibus mersorum præ virium tenuitate, vel sub arboribus, ad quas sylue-
strium fructuum causa accesserant. Vnicum erant solatium apertissima subin-
de diuinæ erga electos prouidentiæ documenta, quæ miro modo vitam homi-
nibus prorogabat quoad baptismo abluerentur, & gressus Patrum nil tale co-
gitantium sæpè per errores ad quempiam moribundum agebat : qui statim
vt pro tempore institutus notam immortalitatis acceperat, nexu corporis sol-
uebatur. Res Collegij Fluminis Ianuarij triennio propè proximo neucignam
consueto cum fructu, neque apud Lusitanos, neque apud indigenas processer-
re. Nam cum is, qui præerat ei Regioni, nihil magis curaret, quàm quemad-
modum benè nummatus Europam repeteret; quâ iure, quâ iniuriâ mancipa-
re, vendere, expoliare Brasilos aggressus; Patres quoque, quia conatibus eius
obsta-

293
P. Ioseph Ancie-
ta Brasiliæ Pro-
uincialis tenuen-
ciatur.

294
Episcopus Bayæ
Patrum toleran-
tiam publicè
prædicat.

295
Nostorum in
miseris iuuandis
labores.

296
In mortis arti-
culo baptizati
multi.

297
Collegium Flu-
minis Ianuarij
solitos fructus
per triennium
non dedit.

obitabant, acerbè arripuit. Indè nec apparere in Templo ipse, neque Nobilium quisquam eius exemplo. Propagatio quoque fidei multò lentior, deterritis seruitutis metu Brasilijs. Ad hæc constata Patribus infamia, tanquam Dei verbum, & sacramentum non ritè tractarent: sed è suggestu certas personas describerent, & arcanum confessionis vulgarent. Quarum rerum cum vellet Præses conficere tabulas; ad calumniam confirmandam non solum interrogauit, quos libuit, sed ipsemet, testibus repugnantibus, quæ libuit Scribæ dictauit. Respirauit tamen res noui Prætoris aduentu: ac præcipuè administratoris eius Urbis: qui, cognitis calumnijs falsorum libellorum, quoniam aliter non poterat, anathemate intentato, eos Præsidi abeuntis eripuit. Ceterum ita feruebant aduersi rumores, præsertim in Vrbe Sancti Saluatoris contra Societatem, defendendæ libertatis Brasiliorum causa; vt Patres consultare seriò cœperint, vtrum expediret quatuor Pagorum curam in Episcopum, & Prætorem transferre, & Brasilijs per excursionum modum iuuare: quod insequenti anno, cum missæ Romam in vtramque partem sententiæ sunt, fusiùs referetur.

Hoc anno primùm Congregatio prouincialis in Collegio Mexicano habita est. Quatuor interfuere numero Petrus Sancius Prouincialis, & Petrus Dias quatuor votorum professi, quot ea tempestate Prouincia numerabat: Alphonsus Camargus, & Petrus Morales Consiliarij Prouincialis. Nam nullum adhuc erat propriè Collegium, vndè essent conuocandi Rectores. Sed qui debebant Pascuari Residentiæ, qui Guaxacæ Missionis nomine versabantur, nondum perlatis ab Generali literis, quibus ea in Collegia admittebat. De legendo Procuratore non consularunt: rati, quia vnicus erat Petrus Dias quatuor votorum professus, ante eum neminem legi fas esse. Id modò deliberarunt, esset ne quod professionem eius legitime impediret: quod vbi visum est nihil esse; tum ad cetera progressi, præcipuè de Religione promouenda egère, ac propter multiplices fructus Collegiorum ad iuuentutis educationem, quæ iam quatuor numero instituta erant, visum est postulandum à Patre Generali, vt fineret nonnullorum ex ijs curam suscipi interiorem, ad Collegij Germanici, quod Romæ est, modum. Nam cum adhuc nonnisi regerentur per externos, sperati fructus pars non modica intercidebat. Simul postulandum existimarunt ab eo; sique ille probaret, etiam ab Rege, vt fineret excitari Collegia ad institutionem puero- rum indigenarum. Primùm vt periculum fieret, num ex ea quoque gente pos- sent formari, qui deinde administri Ecclesiæ, ac ceterorum magistri essent: spes enim erat id posse fieri, vt est diuina gratia nullis alligata nationibus, & vis abtenera ætate educationis permagna: ac præter Ecclesiæ ministros possent educari Patres familias, qui humanitatis cultum, politioresque mores in bar- barie illa inducerent. Postremò etiam nonnulli, qui medendi artem edicerent, ad suorum gentilium leuamentum omni ope in morbo carentium. Itaque lues anno superiore exorta octingenta iam numero millia Mexicanorum toto in Regno absumperat, magnis alicubi solitudinibus factis, ingenti etiam regionum vectigalium detrimento. Amisit Peruuensis Prouincia Patrem Ioannem Zuni- gam Limani Collegij Rectorem, virum & domesticorum, & externorum con- sensu cumulata virtutis, nec dubiè illibato pudicitæ flore insignem. Præma- tura in puero & prudentia, ac religio effloruit, eoque receptus in Societatem Anno millesimo quingentesimo sexagesimoprimo, nondum ætatis quintumde- cimū egressus. Integerrimum animum pulcherrimis exornare virtutum om- nium coloribus instituit, non magis ad annos, quàm ad sanctimoniam addens. Mirà sese tractabat duritià mitissimus alioqui erga alios, & suauissimus. Medita- tione rerum cælestium, & studio orandi apprimè deditus, vndè liquidissimis voluptatibus complebatur. Quadraginta, quibus ægrotauit, diebus Limæ in om- nibus Monasterijs sacrificia, preces, flagellationes, aliaque magni amoris argu- menta ad impetrandam ei valetudinem sine intermissione vsurpata. Tantum ei cognita virtus publicæ beneuolentiæ conciliarat, Tantum in vna illius vita fi- tum

298

Calumniæ in Patres.

299

Prima Congre- gatio Prouincia- lis in Collegio Mexicano in qua quatuor tantum fuerunt conuocati.

300

Acta Congre- gationis.

301

Eiusdem postu- lata.

302

Pestis grassatio.

303

Io. Zuniga Collegij Limani Rectoris & mors, & lau- det.

tum

tum communis boni omnes rebantur. Inuist iacentem Prorex ipse. Die Purificationis Deiparæ, uti habuerat in votis, hora ante lucem, Deo spiritum reddidit. Cunctæ Religiosorum familiæ Limæ degentium, & insuper Clerus sponte sua funeri adfuit. Nono inde anno Pater Ioannes Sebastianus, vir siue cultu religionis, siue prudentiæ laude memorandus, quo primùm die Limensis Collegij creatus est Rector, extractum è sepulchro Zunigæ caput in suo cubiculo collocauit: & præsidium sibi, & incitamentum: ut qui eius virtutes à primis norat annis condiscipulus, & contubernalis, dum vnâ Compluti literis operam darent, Idem sub tempus, quo Zuniga obiit, cum Arequipam Prouincialis venisset, eius comes Camacius apoplexia correptus sexto post die decessit. Dimidiâ ante mortem horâ Christus Dominus conspiciendum se ei corporis oculis præbuit magna fulgens gloria: quo è conspectu Frater mira voluptate recreatus testificans se ingenti cum lætitia, & consolatione vitam relinquere, supremum spiritum efflauit.

304
Ad eius funus
accursus.

305
Camacio mori-
enti Christus
Dominus glo-
riosus apparet.

306
Lusitanæ res.

307
Sebastianus Rex
S. Pelagii Tem-
plum Societati
concedit.

308
Tum Eremito-
rium à Lapa.

Ad res Lusitanas huius, & superioris anni quod attinet, quoniam suo loco nihil afferre potuimus, defectu literarum, ut diximus, hic extra ordinem Prouinciarum, non tamen extra propositum vniuersalis historiæ adicere operæ pretium duximus quiddam vnum, quod ne fas sit posteritati subtrahere: & dum hæc ipsa, quibus illud atteximus, excuderentur, seriùs, quàm inopportuniùs allatum est. Id fuit donum memorabile Sebastiani Regis, qui Parcciale Sancti Pelagij Templum Regij patronatus in Oppido Caria Dioceseos Lamecensis situm, Societati concessit, & Gregorij Tertijdecimi auctoritate, vnâ cum prouentu, ac iure vniuerso, nominandique præsertim Vicarij potestate, antiquis Collegij Conimbricensis facultatibus, nouum & beneficentiæ suæ, & nostri subsidij adiutamentum adiungendum curauit. Cuius beneficentiæ securitati, ne quâ interuerti posset, abundè prouisum etiam postea est auctoritate, sapientia, suffragio inelytæ Rotæ Romanæ, proponente Illustrissimo, & Reuerendissimo Domino Verospio. Eiusdem etiam muneris vi, nobilis accessit appendix eidem Templo implicitum Eremitorium, à Lapa vulgò appellant: in quo sacra Virgini Beatissimæ colitur ædes, toto Regno venerabilis: quippè quâ nulla celebrior & peregrinorum multitudine, & religione frequentior in Lusitania visitur, ob crebra inuitamenta insignium miraculorum, quæ in eo Deiparæ Magnæ Sacratio, eadem apud Filium deprecante, ac sequestra patrantur. Quare plurimam anni partem Patres Societatis aliquot illic commorantur, non sine ingenti animarum fructu, confluyente vndique, velut ad salutis suæ perfrugium, calique in terris sanctuarium, magno numero conuenarum, ut in eo præteritæ vitæ peccata confessione deponant, atque æternitati se præparent.

